

Год. VI.
God. VI.ДУБРОВНИК, 30. јуна 1907.
DUBROVNIK, 30. јуна 1907.Бр. 12.
Br. 12.**BRAT OBLAKA.**

Runeberg.*

Na visini, između divljega drvlja, daleko od drumova gdje od jeseni buči oružje, nahodi se siromašna koliba, kojoj za put neprijatelj nije obaznao. Gavran koji grakée u oblacima, piljug koji nasićen dolazi da se ljulja na vrsima borova, vuk koji bježi kroz grm da sakrije kakav krvavi otažak, to su za nju jedini vjesnici mrevarjenja i boja, što se dolje bije.

Večer je u oči nedjelje. U svojoj jadoj kolibi sjedi zamišljen seljak; odmara se od nedjelnog truda, čelo mu je naslonjeno na ruci, jedan lakat protegnut na trpezi; ali se njegov nemirni pogled često okreće. Posinak mu i kái, sami s njime u kolibi, ne opažaju njegov nemir, sjedeći kraj zida uvijenijem rukama, šakom u šaci, glavom naslonjenom jedan na drugoga, nijemi su, spokojni, sretni!

Starac napokon progovora; a za onoga koji ga je razumio njegove su riječi bile znamenite. On pjevaše kao da je dokon, ali govoraše:

„Vuk je rođen da bude kralj dubrava; jela raste da krase šumu; ali sin čovjekov je li rođen za snagu i veličinu, ili za ništinu i prah? Niko to ne zna! Ja sam vidio kad je čedo, jedne zimske večeri, došlo u moju kolibu, izgubljeno kao divlja tica u stanu ljudi. Njegova je glava bila gola, njegove noge gole u snijegu; kroz njegovu razbucanu haljinu vidjele su mu se prsi“.

Izdade: „Serviska folksangar“ (1833), prijevode i imitacije srpskijeh narodnijeh pjesama.

— „Ko si ti i odakle dolaziš?“

— „Pitaj bogatoga ko je i odakle dolazi, on bo ima oca i ognjište. Odakle ja dolazim? Može bit da to znade vjetar, koji tjera onaj oblak i koji ja mogu zvat svojijem bratom. Ko sam ja? Ja sam kao snijeg, koji pada s nogâ noći na prag tvoje kolibe“.

— „Ali ne iščezne kao snijeg, ne odnese ga vjetar, kao što učini sa oblakom njegovijem bratom. Dijete ostade i postade momkom. Prođe godina, prođe druga, i već je njegova sjekira obarala dubove u gori; prije svršetka četvrte svoje godine ubio je vuka, koji je prijetio stadu. Šta radi on sad svojijem dobrijem glasom, koji nam je bio mio i koji je mračio sve druge? Starac sjedi bez snage u kolibi; on čeka, ali uzalud, jednu riječ, jednu samu riječ o ratu. Njegova domovina je li slobodna ili pobjeđena? On ne razumije govor tica, on ne zna rastumačit graku gavrana, nijedan stranac ne će donijet vijestî u njegovu pustinju A momak, koji je bio njegovo jedino ufanje, ispituje i kuša žensko srce!“ —

Kad ljeti u veče, usred počivanja prirode, nalična nedjelnome počivanju, sasvijem iznenada, neopažena pijavica, brza kao strijela, udari u prsi jezera na dno dubrave, dub se još ne miče, nijedan ćuh ne kreće iglaste krajeve bora, mirna su velika stabla, miran je cvijet na vrletnijem obroncima, ali u dubinama jaza već ječi oluja. Na isti način momak, kako mu poj udara u uši, ostaje nijem, nujan, nepomičan, ali na svaku riječ čuje jače kucati svoje srce. Sve veče stoji sjedeći uz djevojku, pa iza toga, u isto vrijeme kad i starac, ide na počivanje. Reklo bi se da je on prvi zaspao, ali prije nego se iko probudi, kad teker puče zora, izvlači se sam iz kolibe.

Svanulo je, sunce je izašlo na pomol, ali se ne bûde nego dvojica u žalosnome stanu. Djevojka spravlja ručak, ali za trpezu ne sjedaju nego samo dvojica. Iza toga nastaje objed, ali onaj, kog čekaju, nije se vratio. Čelo starčevo još nije namrgodeno, oči su djevojčine još bez suza, ali poslije objeda, ni jedan ni druga ne uživaju nedjeljno počivanje. Jedan sat prolazi, priličan onome kad se sakupljaju po nebu olujni oblaci. Starac kuša koju utješnu riječ: „Grad je daleko, kćeri moja, putovi su trudni, jesenske su kiše nabrekle potoke i napunile

bare, nema svuda prolaza, on je krenuo u svanuće, nije moguće da se vrati prije večeri“.

Njegova ga kći nepomljivo sluša. Cvijet zaklapa svoju čašku kad počinje večernji vjetar; tako njezino sree, njoj, zativara njezinu misao. Ali joj do brzo suza curi niz lice, njezino se čelo naginje, i ona pjeva.

— „Kad sree nađe sree, kako tada postane mala stvar sve ono što je prije toliko vrijedilo! Zemljo, nebo, domovino, oče, majko, što ste vi tada? U jednome zagrljaju, onaj koji ljubi dobio je više neg zemlju; u jednom pogledu vidio je više neg nebo; jači je jedan teker opaženi uzdisaj neg svjet materin, jači neg zapovijed očeva. Koja je moć vrsnija od ljubavi da zatravi! Nema zapreka za onoga koji ljubi. Prostiru li se jezera; on ih prolazi kao vjetar. Podižu li se brda; on ima orlova krila... I dosta prije objeda povratio se onaj, koga nijesu čekali nego jako doena, u večel!“

Starac otac čuo je jadikovanje svoje kćeri. Nemiran i žalostan, mučeći izlazi iz kolibe, ide da traži, drži se puta teker učinjena; sunce je dosizalo ovrške dubova, kad on, već umoran, dođe do naj bližeg imanja.

Kako se bor koji požar poštedi podiže sam samcat poviše grma, tako je jedna sama koliba ostajala usred bogata, danas porušena, imanja. Tu je bila žena prignuta na kolijevci svoga zaspala djeteta. Kako tica, čuvši nenadnu buku, pripozna zviždak zrna, uznemiri se, uzdrma se, lupa krilima, tako mlada žena preplašena trči prama vratima, koja se otvaraju; ali radost zamjenjuje njezin strah, kad pripoznaje starca. Ona leti k njemu, stiskuje mu ruke a obilne suze teku joj niz lice. „Zdravo, reče ona, zdravo štovani starče! U našoj bolesti, tvoj je dolazak blagoslovljen, i tri puta budi blagoslovljen momak, kog si ti odgojio braniteljem potištenijeh, prijateljem nesretnijeh! Sjedi, odmori tvoje sustale noge i slušaj svojom radošću. Od jeseni rat bijaše užasan, a naša zemlja poharana na isti način od prijateljâ i neprijateljâ. Dosad dajbudi bijaše šteden život onijeh, koji su bez obrane; ali juče jedna četa našijeh, sastavljena u obližnjoj župi, pođe da se bije ovdje blizu. Pobjeda ih prevari, smrt poštedi samo neke; oni se raspršaše, a neprijatelj se baci na naša polja. Oni koji bijahu bez oružja,

kao oni koji se opirahu, ljudi, žene, djeca ne zadobiše nikakvu milost. Jutros kad započeše zvoniti na jutrnju, neprijatelj bijesan dođe baš i ovdje. Moj muž bi oboren i svezan; krv počinjaše teći; sila vladaše; i ne bijaše ufanja u spas. Ja sama uhvaćena od osam ruka bijah postala plijen, o kome se prepirahu one divlje zvijeri. Ali tada dođe spasitelj, brat oblaka; on nasrne u kolibu, a krvnici se zaustaviše, otmičari pobjgoše. Sad sam ja sama u svome stanu, deset puta siromašnija neg ubogi vrabac, ali ću bit veselija nego u svojijem naj boljijem dnevima, ako vidim da se moj muž i moj spasitelj vraćaju oba dvojica bez rana“.

Kad starac začu te posljednje riječi, digne se kao da je odveć dugo počivao. Žalost i nemir omračiše njegovo čelo. Uzalud ga je jedna žena molila da ostane još; on nastavi put koji vodaše u grad.

Posljednji zraci sunca na zahodu sami vodahu njegove korake, kad opazi, kako zvijezdu između oblaka, crkvu obavitu dimom i pepelom. On ude između mrtvaca, prijateljâ i neprijateljâ, kako utvara koja prolazi požnjeveno polje.

Svuda muk i slika razora; nigdje uzdisaja, koji bi još objavljavao život. Ali na laktu od puta mladi vojnik vas u krvi ležaše između ruševina. Na njegovu blijedome licu, kad ugleda starca, pojavi se slabo rumenilo bjeguće kao odsjaj na srebrnijem oblacima večeri; njegove oči ugašene oživlješe, i on reče:

„Zdravo! Jer umirem zadovoljan, kad me dopade da budem između onijeh, koji umiru za svoju domovinu, pošto joj dadoše pobjedu; živ bio ti, koji si odgojio spasitelja domovine! Nek bude blagoslovljen tri put onaj koji nas je odveo u boj, hrabriji on sam neg bijasmo mi svi zajedno! On nas nađe pobjedene, raščerane, čekajući sramotnu smrt: nije bilo nikoga ko bi nas znao sjediniti, nikoga da zapovijeda ni da sluša; ali se on prikaza, dođe iz dna pustinje, sin prosjakov, sa čelom kao u kralja! Njegov glas, koji nas zvaše na boj, bi saslušan; njegova iskra uspali sva srca; strah pobjegne; njega je svak poznao, s njim naša četa nasrne na neprijatelja kao vjetar oluje posred vitijeh trsti. Vidiš li, do kraja puta prema crkvi, neprijatelje da leže na zemlji? Ondje gdje je žetva gušća, ondje

je prošao junak; moje su ga oči slijedile, pošto su me noge izdale, a moja ga misao slijedi i sad sve do smrti“.

On reče. Malo iza toga njegove se oči polako ugasiše. — Na taj su se način bili polako ugasiли posljednji zraci dana. Sad sami mjesec, blijedo sunce noći, svijetljaše putniku starcu. Kad uljeze u polje počivanja, koje opkoljivaše crkvu, skup ljudi i žena bijaše na okupu između križa, svak turoban i nijem, kao oni koji počivahu ispod one zemlje. Niko ne dođe prama starcu, niko ga ne primi ni jednom riječi ili samo jednjem pogledom. On uljeze u skup i vidje pred svojim nogama prostrta mrtvaca, onoga kog iskaše. Sav krvav, ipak mogli su ga poznat. Kao dub, kralj od gora, oboren sa drugim, i u prašini je naj viši i neisporediv, tako između oborenijeh neprijatelja ležaše junak. — Starac stajaše tu nijem sklopljenijem rukama, kao da ga je grom ošinuo. Njegovo lice bijaše blijedo, njegove usne tresijahu se. Napokon nade riječi, i njegove žalbe provališe: „Sad je oluja obalila moj krov, a tuča je porušila moje polje; više neg moj krov i moje polje, od sad mi je mio jedan grob! Jade! Jade! Trebalo je da te nađem takoga, tebe, štap moje starosti, tebe, čast moga života, tebe nebeskog poslanika, juče tako jaka i lijepa, danas tako jadna, nalik zemlji na kojoj počivaš!“

Tako starac dospijevaše svoje jadikovanje. Drugi glas nastavi; bijaše glas njegove kćeri, koja dolazaše i ona na isto mjesto.

„Ja ga ljubljah, reče ona, i kad ga stiskah k mome sreću, bio mi je miliji neg išta na svijetu: ali danas, i ako mi studeni zagrljaj zemlje zavidi njegovo smrznuto srce, on mi je još draži. Njegova mi ljubav bijaše dragocjenija neg život; ali ljepša je, nego njegova ljubav, smrt kao što je njegova“.

Pa, bez plača ili jadikovanja, ona klekne i obriše mu polako sa ubruscem okrvavljeni obraz. Seljaci, još oboružani, opkoljivali su je mučke i nepomični. Žene, stupivši svaka za koju nesreću, bijahu i one tu žalosne i nijeme.

„Hoće li kogod, reče plemenita cura, da mi donese malo vode? Ja ću oprat njegovo lice, ja ću još jedan put mojijem rukama urediti zvrkove njegovijeh kosa; ja ću vidjet njegov pogled, ljubezan i u smrti, i ja ću ponosno kazat svakome brata

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

oblaka, prezrena prosjaka, koji se podigne jedan dan i bi spasi-
siteljem domovine“.

Čujući da govori kći, videći kod sebe jadnu ostavljenicu,
stari otac, sa mlohavijem glasom, reče:

„Kuku! Radost tvoje radosti, tješitelj tvojijeh jada, okrilje,
otac, brat, zaručnik, on je bio sve to za tebe; ti si sve izgubila
s njime, ne ostaje ti više ništa na zemlji!“

I svi nazočni glasno jecahu. Sjala je suza i u očima
mlade djevojke, ali ona uze ruke onoga, kog svi plakahu
i reče:

„Ne slavi se Tvoja uspomena plačem, kako bi se učinilo
za onoga, koji prolazi i brzo će bit zaboravljen. Ne; domo-
vina će te žalit kako lijepo ljetno veče žali jutrnju rosu, to
jest usred mira, prave radosti, svjetlosti, pjesmama i u ufanju
u sjajnu zoru“.

У предвечерје.

Жив. Девечерски — Београд.

Румени запад лагано се гаси,
Небом се где-где крупна звезда јавља,
Песма о срећи отпочиње славља,
Премире живот. Ноћ распушта власи.

Крај воде спржен цвет се опоравља,
Нежно га грле поветарца да си —
Лице му хладе сребрни таласи,
И он је опет пун снаге и здравља.

А ја остављен, кô сламка на води,
Која без циља Бог зна куда броди,
Гледам ту љубав искрену и јаку,

И жудим силно за љубављу брата,
Која би наша растурена јата
Скупила брзо у бури и мраку.

PJESNIKOVA TAJNA.

Napisao A. Fogazzaro preveo M. Grgurić.

V.

Sutridan poranih rano i sidoh u šest sah. te je odmah stadoh čekati; ludo, jer nije bilo vjerojatno da side prije sedam i pô, ili osam. Side na devet sah., a vidjeh je samo časkom; valjada je bila popila čaj u svojoj sobi. Ode odmah s jednim momkom koji joj nosaše stolicu, štít od sunca i album. Sobar mi reče da ide slikati, a da je onaj momčić ima dopratiti do crkve sv. Nazara. Bijah odlučio, ma kako ona stvar shvatila, da s njom progovorim; pô sahata kasnije krenuh put Sv. Nazara. S kojim trepetom u sreću, s kojom pometnjom misli, kojim trnućem svega tijela prevalih onaj put! Obuzet mišlju da joj imam kazati odlučnijih riječi, idah, idah, a da nijesam pazio na put, tjeran nagonom; ne čujah nego glasove, ne viđah nego slike svoje misli. Malo časaka dalje od Sv. Nazara susretoh momka, koji mi reče sam:

— Gospođa je dolje blizu crkve.

Ne znam da li je mislio da sam joj muž, ili ko drugi: meni se učinilo da je to glas Neznanoga, koji mi bijaše poslao onaj san.

Gospođa Yves bila je sred ravnice, malo daleko od puta, i slikaše. Podigne glavu, ugleda me i nastavi crtanje. Sadoh polagano do ravnice i ustavih se malo koračaja od nje. Ona me pogleda iz nova, odvratí posmjehom mom pozdravu i povrati se mûkom svojoj radnji. Ja nijesam znao još čitati mukle riječi, koje se skrivahu u njenim osmjesima; ipak mi se pričinjaše da one bijahu bodljikave. Približih se, i govorismo malo o longobardskoj crkvi, koju je ona slikala. Ponašanje gospođe bijaše prijazno, ali usput ravnodušno.

— Nadoh dobro — reče mi odvrćući mojím riječima o slikovitom položaju crkvice, koja mi se pričinja sva ugnuta

u svojoj skromnoj starosti. — Ako idete tražiti poezije, želim vam također dobru sreću!

Ona je željela da ja odem, ali nijesam htio otići na ovaj način. U onoj tišini, u muku što nastade, čulo se muklo brujanje vode koja je padala s livade.

— Čujte poeziju, kako zove! — rekoh — Poezija je ovdje.

Opazih kako se je Mrs. Yves namrgodila. Ne odgovori ništa; slikala je hitno; njezine se oči pomicalahu hitro od erkve na album i obratno.

— Ne čini li vam se da je ovo poezija? — nadodah.

— Da — odvrati malo uskošeno — a puno mi je drago što ne znam kuda prolazi ova poezija toliko čista, jer valjda prolazi kroz sasvim prostu cijev.

— Gospodo — rekoh joj — bojim se da vi nijeste dobro shvatili sinoć jednu moju riječ.

— Ne znam koja je to riječ — odvrati hladno. — Ja ne pazim mnogo na riječi. Mislite li da bi bila uprav nesreća da nijesam onu riječ shvatila?

— Dakako, gospodo!

Mrs. Yves osmjehne se srebrnim glasom.

— Ovo je preveć talijanski za me — reče ona.

— Rekoh vam — nastavih, ne pazeći na njenu ironiju — da sam vas želio poznati, a Vi ste uzeli valjda ove riječi kao prostu udvornost. Ne pravim komplimente. Želio sam Vas poznati jedino, jer natrag mnogo godina čuo sam Vaš glas, a da Vas nijesam vidio u lieu.

Podigne naglo glavu od slike i pogleda me začudena. Sada duša njezina nije mi više bila toliko zatvorena; mogao sam joj je vidjeti u dno očiju, kad je kazivala:

— Gdje ste me čuli?

— To ne mari mnogo — odvratih. — Samo bijaše mi žao da jedan ravnodušan izraz bude smatran budalaštinom. Sada oprostite; ostavljam vas da slikate u miru.

Oprostih se, osjećajući svoju prednost, i ne htjev je izgubiti. Ona, dosjetih se, bijaše napastovana, da me zadrži, ali ne učini toga. Otidoh da razmišljam na svoju malu pobjedu, u hladu obližnje doline, da mislim još na osobitu zamamu ironije onog lica i onog glasa.

WWW.UNIETB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„Kad me budeš ljubila!“ kazivah sam sobom. „Kad budeš htjela i ne htjela ispovijedati!“ Ne htijah misliti da nije slobodna; činilo mi se da bi postala slobodna ljubeći me; i pritisnuo sam prsi rukama svojim. Zbilja moje prsi bijahu odveć uske za toliku radost; one su se lamale pod tim dojmom. Osjećah potrebu da se izmorim, i na dugo se išetah obilazeći doline i šume, koracajući na skokove, kao da sam valovima pognan, smijući se samome sebi, grdeći u veselom ganuću nijema stabla i kamenje koje nije ništa shvatalo. Eto kako me je opijao sam miris jakog pića.

Malo koračaja daleko od gostionice, gdje prispijeh kasno, susretoh Mrs. Yvesovu, koja je pod rukom vodila, blijeda, mršava, očito bolesna gospodina. Bijaše lako pogoditi ko je. Visok, suhonjav, izgledao je kao da mu je pedeset godina; bijaše turobna i mrka lica, a u pogledu mu neka napetost nepoćudna. Gospođa me pozdravi; muž joj kao da me nije ni vidio.

Za tri dana nijesam više imao prilike da govorim s Mrs. Yvesovom. Ona bijaše uvijek sa svojim oporavljenikom; malko bi šetali, a na dugo bi sjedali pod madjalima. Ona me pozdravljala sa svojom ozbiljnom blagošću, ali nije tražila da zapodjene govor sa mnom, niti sam ja tražio da s njom govorim; ipak se naše oči ne rijetko susretahu, a činilo mi se da joj je drago blizu mene; ono isto veće suzdržanje, što joj je nametala nazočnost muža, činilo mi se puno miline. Kadgod bi mu ona čitala novine; ja bih se tada činio ko da čitam druge novine; stao bi njoj tako blizu da je mogu slušati. Kad bi se ona dosjetila, osjećah to za koji čas u njezinu glasu. Lijepa gospođa, koja je ružom mirisala, često bi se razgovarala prijateljski s Yvesovom, i po koju bi riječ izmijenila s njenim namrgodenim suprugom. Potražih da se s njom bliže upoznam, ne bi li doznao štogod i ako neposredno, o Mr. Yvesovoj, ali kasnije učini mi se da razabirem u nje pogledu da joj je to žao; bijah sretan i time, a od onog doba uklonih se gospođi. Mr. Violet imala je zadnju sobu na zapadnom krilu drugoga poda, i obližnju tarasu. U večer bi sjedala s mužem u čitalačkoj dvornici do devet sahata; pak bi zajedno otišli. Ja bih tada izišao, noseći sobom blago njezina pogleda, njezina pozdrava; te bih ostao vani sve dok se na malim prozorima vidjela svjetlost. Činilo

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

mi se kagkod da uviđam na tarasi oblik njezin, ali radi svoje kratkovidnosti i sjene šuma, što se s brda pružala na gostionicu, uvijek bi ostao u nekoj dvoumici. Kako mi je bilo neugodno naglo nestajanje svjetlosti s prozora, kako sam mučio tada srce i maštu, ne ću ovdje ni spomenuti.

Moje je stanje bilo neka mješavina, neko neprestano kolebanje radosti i muke, čim bih sebe sve tjesnije k njoj privezao, osjećajući sve to više da ona misli na me.

Bili smo se rastali na ravnici Sv. Nazara hladno; nije sam više s njom ni riječi progovorio, a nakon tri dni već mi se činilo da, kad bismo se našli sami, govorili bismo kao ljubavnici.

Četvrtog dana poslije podne susretoh je po stepenicama gostionice. Pozdravi me tako hladno, da svi moji snovi za jedan čas iščezoše; pa me zapita osmjehivajući se, da li sam na nju srdit. Prosvjedovah, veleći da se držah na strani, jer je vidah zaposlenu sa suprugom; te nijesam htio biti nespretnan. Mrs. Yves porumeni kao vatra, odvrati mi da je znala, i da je govorila samo od šale; nadoda da bi me htjela nješto zapitati o mojim knjigama, pa i o drugim knjigama talijanskim. Urekosmo, da ćemo se sastati u pet sahata pod madjalima.

О С В Е Т А * * * * *

прича старога боцмана

(наставка).

(Пријевод с рускога). **К. М. Стањуковић.**

Један пут — да вам само кажем — имали смо у Индиском океану два дана и две ноћи страшну буру; изгубисмо грот-катарку,* брод нам је летео по таласима као иверчица, таласи се само котрљаху преко палубе... Мишљасмо: ту нам је смрт, а Шлига се ни мало не боји... сама храброст! Стоји риђи ђаво код крмара, не трепће оком и једнако виче: „Десно!“ „Лево!“ да се не би брод испречио на таласима и пропао... па тек удари којега од крмара што не пази. И изгледа он онако исто као увек: охол, охол — махни се!

Као да њему бура није ништа, нити му је смрт страшна... Него тада још и осрамоти једног поручника... Сам он ни један пут се не прекрсти, а кад опази да се један поручник на стражи од страха крсти, он му рече: „Боље би било да сте отишли у калуђере, него што сте у флоту дошли, кад се, вели мора плашите. На стражи, каже он, не крсти се, него се служба врши!“ Поручника као да опржише ове речи... Тако је Шлига готово два дана и две ноћи стајао код крме... није се поуздао ни у кога. Сиђе доле само на час два ради одмора а на своје место остави старијега официра, па после опет хајд' горе. Стоји тамо у своме кожуху и капуљачи, сав уквашен водом, па само посматра око себе... Чак му је Акимка и јело доносио горе. Донесе му сир, двопек и чашицу хереса... Шлига сир поједе а двопек умаче у вино и сише... Матрози све то гледају па се чуде његовој храбрости. „Гледај ти само ђавола једног како се не боји!“ Тамо говоримо о њему а кад га видимо онако присебна и храбра и нас страх попусти. Одржаће се проклетник! — веле

* Велику катарку.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

за њега. И заиста се одржао, ваше 'с'ко благородство, и ако смо и катарку изгубили и ако је бура била ужасна! Да се само командант уплашио, сви бисмо се утопили. Трећега дана бура попусти. Ми скратисмо једра предње катарке на четири рифа* и узесмо курс на Цејлон-острво. Шлига прегледа брод и нареди да се оно што је поломљено и искварено поправи, па отиде да спава. Спавао је читавих двадесет и четири часа а кад потом отиде горе, и место да људе похвали, што су се за време буре сви марљиво трудили, он раскрвави тесаче бијући их. Оправка се, вели, не врши добро! Па и боцмани добише своје... Није се он ни од тога устручавао... У томе он није правио разлике: тукао је и њих као и све остале... То је било, знате, у место „благодарења“! Мишљасмо: наредиће да попа одслужи службу божју за спасење, а он сам одслужи своју службу!... За десет дана приспесмо до Цејлон острва; наместисмо нову грот-катарку, удесисмо је како треба, па онда хајд' даље... Шлига није волео да се задржава у пристаништима и веома је ретко полазио на обалу... Увек седи сам у својој кајути и једнако пише писма својој бароници.

— Жени?

— Не, ваше 'с'ко благородство, — заручници. Имао је, знате, заручницу у Русији код Ревела!*** Хтео је да се ожени њоме по своме повратку. Кад смо полазили из Кронштате, она бејаше дошла са својом матером да Шлигу испрати. Бејаше висока, стасита и лепа. У лицу чиста и бела, а имала је тако око двадесет година. Причали су ми да је и она била Немица и то из неке баронске породице. Једнако су немачки говорили; кад су се праштали, она је много плакала а и он је био тужан. И мора бити да је много волео ту своју Немицу. Причао ми је Акимка, да је у његовој кајути било много слика те исте баронице: и над постељом, и по преградама, и на његовом столу, и у његовом албуму. Често је Шлига гледао у њих. Стане па их посматра и ужива, и у том тренутку, причао ми је Акимка — и он са свим друкчији изгледа, не личи на звере као кад је горе. А кад приспемо у

* Кад је јак ветар, једра се скраћују увијањем на један, два, три, четири рифе („руке“).

** Варош у Финском заливу.

какво пристаниште и пошту донесу, он се са свим развесели, затвори се у своју кајуту и чита писмо по неколико пута — не може да се начита онога, што му Немеца пише. И шта мислите, ваше 'с'ко благородство?

Акимка је видео како он њена писма љуби а сузе му теку низ лице... Право чудо! Дакле и у њега беше срца за ту бароницу. Управо тако и јесте, а и ја држим, ваше 'с'ко благородство, да у свакога човека, па ма он био најгори, има нечега доброг; јер ако је човек према свакоме зао и никога на свету не воле, онда ни за њега самога нема живота. Страшно је много Шлига трошио хартију на писма! Причао ми је Акимка, да је слао на пошту све неке дебеле пакете... Све оној... И многе поклоне јој је спремао. А иначе је био тврдица и никад није као други команданти звао офицере на ручак. Тако је сам јео све те три године... И увек сам са Немичиним сликама... Само му не беше суђено да се види са својом бароницом... Бог га је казнио... А она, причаху ми, кад је чула каква га је судба постигла, полудела је од туге.

Захарић опет извуче греча. Наместивши удицу поново, он је лагано баци, али у место да продужи причу, он се лукаво накашља погледајући и мене и котарицу таквим изразитим погледима, да сам се одмах досетио и понудио га да пије.

— Баш је потребно да оквасим грло, ваше 'с'ко благородство, — живо пристаде старац и његово бакарне боје и борама избраздано лице одмах засије: — чисто ми се осушило од приповедања... баш као да је нешто голица у њему...

— А да не буде много, Захарићу, пуна часица на искап? — упиташ га ја спремајући се да налијем.

Захарић избуљи своје очи на мене као човек, који је увређен.

— Много?... Мени — старом боцману?

И онда са неким поносом продужи:

— Чак кад бих и пуну вашу боцу попио на искап, не би мени било много, ваше 'с'ко благородство, а камо ли тај напрстак. Хвала Богу, пили смо и пре и знамо своју порцију.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

С тим речима Захарић, онако још снажан на очи — и ако му је била седамдесета — испрси се на клупи некако јуначки и пркосно подиже главу, као да тиме хтеде скренути пажњу на себе. Затим уживајући као и мало пре, попи ракију, поједе парче хлеба с маслом и накашља се задовољно.

— Ево, сад је лакше и причати. Ракија, знате, ваше 'с'ко благородство, влагу тера, — објасни Захарић. И кад човек кашље... ништа тако не помаже као ракија. А добра је и за сваку унутарњу бољку.

Затим пљуну у воду и продужи:

Син мајци.

Л. М. Марковић. — Загреб.

Сјећаш се мајко,
милог синца твог;
ал' не знадеш боле —
уцвјељеног срца мог.

И данас ми на ум пада,
како тужно ону вече,
„збогом, збогом сине“
ти ми, мајко, рече;

Још се сјећам, како пџпа
подижући горе руке,
мољаше се Вишњем Творцу
да м' заклони сваке муке.

Обећах се, тебе мајко,
на растанку код огњишта,
како ћу се брзо вратит
и смести ме нема ништа.

То је вр'јеме сада дошло
те се морам кретат тамо,
с надом да ћу назват тебе
здрово, добро! мила мамо.

СОКРАТ

(по Еутифрону)

(наставак).

старински призори

од

Јована Бовија.

Еутифрон. Тужилац се дакле зове Мелет?

Сократ. Да, то му је име.

Еутифрон. Не познајем га.

Сократ. Мора да си с њим у некој вези, јер и ти долазиш, чини ми се, због тужбе.

Еутифрон. Да због убијства.

Сократ. Тако ми рече?

Еутифрон. Тако.

Сократ. А кога је убио стари Херекрат?

Еутифрон. Није то било данас, Сократе. Кад смо још имали имање на Наксу, неки мој закупац опије се једнога дана и у љутини убије једног нашег роба. Мој отац веже закупца и стрпага у јаму, па пошље овамо изасланика да упита егзагеташта треба да с њим уради. Пре него што се изасланик вратио, заробљеник занемарен од мога оца умре у јами. То је дакле убијство; и док су сви моји укућани љути на мене због те тужбе, ја држим да сам се повиновао божијим законима и да сам учинио свето дело.

Сократ. О злато од човека, мора да си велики познавалац божанских ствари, кад си уверен у исправност твоје тужбе.

Еутифрон. Па какав би ја био човек, да нисам свестан свога дела?

Сократ. Зар не осећаш у себи никакво колебање, никакво повлачење од тужбе ни на јави ни у сну?

Еутифрон. Никакво.

Сократ. А хоћеш ли ми, тумачу дивних ствари, објаснити шта је то Свето, да бих се могао одбранити од Мелета?

Еутифрон. С драге воље, Сократе, ти ћеш моћи о томе са мном расправљати као са себи равноме.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Сократ. Никада ни сањао нисам да ти будем раван. Ја ћу задржати своје место а ти ме научи шта је то Свето а што није Свето.

Еутифрон. Одакле мислиш да треба почети?

Сократ. Баш од тога, да ми кажеш шта је то Свето и шта није.

Еутифрон. Лако ми је то. Свето је оно што ја чиним кад оптужујем свога оца, а није Свето оно што већина чини, кад пушта да злочинац остане некажњен, зато што је он отац или мати или неки други рођак или нека личност које се боје.

Сократ. То је пример, један од толико њих; али није оно што сам ја хтео знати; ја хоћу идеју, у коју, кад се неки догађај задахне, постане Свет. Теби она мора да је цела и жива пред очима.

Еутифрон. Цела. Добро дакле; Свето је оно што је мило боговима, а није Свето оно што им није мило.

Сократ. Врло красно. Али колико твоје знање за више иде толико моје незнање већма трчи за њим задихано, као онај несташни грактало о коме говори песник. Теби пре него икоме другоме — мора да је стигла вест о раздорима што су настали међу боговима.

Еутифрон. Јесте. И могао бих ти их све испричати.

Сократ. Другом приликом. Сад треба да знам, да ли је Свето оно што је мило свима боговима, или само неким.

Еутифрон. Свима. То је јасно, Сократе.

Сократ. Биће горе велико весеље услед те сагласности. Али ја — немој се бунити, Еутифроне — ја знам сада мање него пре.

Еутифрон. Зар нисам говорио јасно?

Сократ. Ко сунце. Само је овде мрак (показује на чело), јер мени треба да знам, да ли је Свето с тога што је мило Боговима, или је мило Боговима с тога што је Свето?

Еутифрон. А ко то не увиђа? Мора да је мило боговима стога што је Свето.

Сократ. Претпостављајући то остаје још да одредимо шта је Свето, а ти ниси хтео да ме у томе поучиш, о лакоми даваоче Светиње. Кажи ми то, о истражиоче тајни, и допусти да се усавршим у животу и да се одбраним од Мелета.

Еутифрон. Добро дакле, казаћу ти да је Свето мило Боговима с тога што је праведно.

Сократ. О ретки кремене, само ударом истерујеш искре! Ти, и нико други, доносиш после Титана ватру. Отуда ми је дошла воља да ти управим друго једно питање.

Еутифрон. На лицу ти се, Сократе, огледа оно нешто услед чега бих се ја радији наћи на другој некој муци, него имати једног таког ученика.

Со крат. Већу незналицу од мене и већег љубитеља науке не би могао наћи.

Еутифрон. Ти утерујеш у лаж пророштво.

Со крат. Не: оно ме назва мудрим, јер знам да не знам. Ти који знаш можеш ме поучити највишој ствари: Светоме.

Еутифрон. Та говорим ти о томе већ давно.

Со крат. А међутим ништа се од тога не види; и доиста мудраци нашега доба изгледају ми да су на своје знање у толико љубоморнији у колико им је оно скривеније. Свето је оно што је праведно, рече ти, а мени треба знати, да ли је праведно све или само онај његов део који се брига о божанским стварима.

Еутифрон. Само онај део а не онај други који се бави људским стварима. Ох! (уздахне).

Со крат. И нико није говорио боље од тебе, ни Анаксагора, ни Ксенофан, ни онај први мудрац из Милета. Чиме да те наградим?

Еутифрон. Да ме пустиш слободно поћи путем што води Архонту.

Со крат. Не... Тиче се Светога... Стар сам и оптужен због безбоштва. Кад ћу опет наићи на таког учитеља?

Еутифрон. (Збуњен). Зар опет друго питање?

Со крат. Само још једно: закључак, ако немаш ништа против тога. Чекај мало Боговима — пази добро — обраћамо се ми на два начина: жртвама и молитвама. Жртвама, приносимо; молитвама, тражимо. Дакле Свето — између приношења и тражења — било би нека врста трговине између нас и Богова.

Еутифрон. Трговине!

Со крат. Ех!

Еутифрон. (Нестрпљиво) Назовимо трговином, ако ти је тако мило.

Со крат. А каква је то врста трговине, о осми између највећих чудеса и људи, која иде у корист само једној страни, пошто Богови немају од нас никакве потребе.

Еутифрон. (Полу збуњен полу зловољан). Сократе, оно више што знам о Светоме казаћу ти другом приликом; сад морам...

Со крат. Мораш само једно: осећати недостижност твоје науке, да њоме оправдаш тужбу против твога оца. Мелетова (показује га) и твоја душа сродне су, с том разликом, што Мелетово знање граничи сумњом; а твоје сумњу и не прозире. Спојите се, дакле, и реците архонту да ви у Атини представљате Свето.

DUBROVAČKA KNJIŽEVNOST.

(svršetak).

Un. Profesor **Pavle Popović**. Biograd.

Šesnaesti vijek, vidjeli smo, bio je plodan, raznostruk i zanimljiv; 17. vijek je plodniji i bolji. On predstavlja klasični period dubrovačke književnosti, vrhunac ove malene i provincijalne poezije. Istina, u njemu se gube izvjesni zanimljivi književni rodovi koje je 16. vijek njegovao (n. pr. komedija), ali se drugi rodovi dižu i odjedamput dolaze do kulminacije.

Lirska poezija, i u njoj naročito *ljubavna poezija*, traje i dalje, nastavlja se neumorno, po modelima već utvrđenijem, po tradiciji koja ima silan uticaj jednako, a katkad i van nje, slobodnije i originalnije; u pogledu forme nju karakteriše promjena stiha: dok je u 16. vijeku vladao mahom dvanaesterac, ovdje skoro isključivo vlada osmerac. Njeni najbolji predstavnici jesu Horacio Mažibradić (poč. 17. vijeka), Ivan Bunić († 1658.) i Vladislav Menčetić († 1666.). Mažibradić je u čistoj ljubavnoj poeziji potpuno u tradicijama starijih dubrovačkih pjesnika; u drugoj lirskoj poeziji, u poslanicama na primjer, on ima vrlo mnogo ličnoga, iskren i karakterističan akcenat bola i patnje, puno slobode lične, u dubrovačkoj književnosti tako rijetke poezije. Bunić u svojijem *Plandovanjima* i *razgovorima pastijerskijem* njegovao je čisto ljubavnu poeziju i kraću pastoralnu i idiličnu pjesmu u kojoj su opet ljubavni motivi glavno i koja je i u talijanskoj tadašnjoj književnosti cvjetala; on takode ima frazeologiju i afektovanost starijih dubrovačkih liričara, kao i tada jakijeh marinista talijanskih, ali ima i veći realizam, češću duhovitost i mnogobrojnije čiste i iskrene izlive. Menčetić, koji je takode pisao ljubavne postorale i idile, ima takode modernijeh crta. *Religiozna poezija* jača je i razvijenija nego ranije. Dok nju u 16. vijeku njeguju samo dva tri pjesnika, ovdje je čitava plejada; ni u talijanskoj poeziji nije ona tada malo zastupljena. Religiozni su pjesnici: Ivan

Gundulić, Junije Palmotić, Ivan Bunić, Antun Kastratović, Baro Betera, Nikola Bunić, Paskoje Primović, Petar Kanavelić, Stijepo Đorđić, Jeronim Gučetić, i drugi. Njihova poezija je ili čisto lirski i subjektivna sa izlivima pobožnijih osjećaja, sa protestima protiv svjetovne ljubavi, sa apologijom ljubavi božanske; ili takode lirski ali bibliški, sa prepjevima bibliških pasaža naročito psalama Davidovijeh, koji su služili kao jedna od najčešćijeh inspiracija za dubrovačke liričare; ili, najzad, lirski po karakteru a epski po predmetu, u kojoj su mnoge teme bibliške, mnogi događaji hrišćanske istorije opjevani sa lirskim izlivima. *Satirična i šaljiva poezija* takode nije prestajala. Dubrovčani imaju svoj, malo elementaran humor, koji je uvijek nalazio izraza u književnosti. U 17. vijeku taj su humor njegovali Stijepo Đorđić, sa originalnom i vrlo vještom pjesmom *Derviš* koja je kao jedna travestija *Jedupke* s turskim koloritom; zatijem Vladislav Menčetić, sa svojim *Radonjom*, vrlo prijatnom pjesmom o temi poznatoj i prostoj kako se zla žena batinama umiruje; Paskoje Primović, sa svojim satirama protiv Korčulana, povodom njihova neprijateljstva prema Dubrovčanima, koje su pretjerano žestoke u tonu, pokazuju razvijen lokalni patriotizam i gordost na domovinu, i imaju šaren, makaroničan jezik u kojem se i srpske i talijanske riječi slikuju; i drugi.

Ako je 17. vijek u lirici bio plodan, ono u čem je on bio najjači, to je *epska poezija*. Mi smo već pomenuli da je bilo *religioznijeh epova*; to su: „Kristiada“ Junija Palmotića, razvučena parafraza istoimenog epa od Jeronima Vide, talijanskog pjesnika; zatijem: „Mandaliena pokornica“, kratka i čitka pjesma Ivana Bunića; „Glavosiječenje Ivana Krstitelja“ od Nikole Bunića; i druge epske pjesme, među kojima i neke najvažnijeg i najproslavljenijeg pjesnika dubrovačkog, na kojeg ćemo sad preći. Ali je važniji *istoriski ep*, koji je stvorio „kralj dubrovačkih pjesnika“ (rex illyrici carminis) *Ivan Gundulić*.

Rođen 8. januara 1588. u vrlo uglednoj vlasteoskoj porodici u Dubrovniku, Gundulić dobi svoje vaspitanje i obrazovanje u Isusovaca, vjerovatno proputova nešto tuđijeh zemalja, i posluži korisno republici u mnogijem višijem državnijem

funkcijama, sve do smrti, do 10. decembra 1638. On je bio vrlo obrazovan i poznao dobro tadašnju talijansku i klasičnu poeziju. Njegova su djela razne vrste, sva u stilu međutijem. On najprije ima kraćijih pjesama, i ako ne ljubavnijeh kao ostali pjesnici. Zatijem ima povećijeh pjesama. Takve su, najprije *Pjesni pokorne*, jedna od uobičajenijeh parafraza psalama, bez veće vrijednosti; zatijem *Ljubavnik cramežljiv*, prijevod ili bolje prerada po Điolamu Pretiju, talijanskom pjesniku; najposlije *Suze sina razmetnoga*, djelo, u kojem je možda po nekijem talijanskijem djelima, obrađena poznata bibliška parabola o bludnom sinu, i koje je jedno od najljepšijeh djela Gundulićevijeh ako ne baš najljepše, krepko radeno s puno dramatičnosti i živosti, a tako i osjećaja, s bezbrojnijem antitezama i poetskijem figurama, u jeziku, koji je kud i kamo odmakao od naivnog narječja Šiška Menčetića i Đorda Držića. Gundulić ima i drama; pisao ih je nekoliko, ali su mnoge izgubljene. Tri su samo očuvane potpuno; to su *Ariadna*, *Prozerpina* i *Dubravka*. *Ariadna* je čist prijevod istoimene drame Đan-Batiste Rinučinija, jedan od prvijeh pokušaja melodrame, skoro opere, u talijanskoj književnosti; tema joj je poznata priča o Tezeju i Ariadni. *Prozerpina* je vjerovatno takode talijanskog porijekla, a liči mjestimice i na ep latinskog pjesnika Klaudiana, u kojem je obrađena ista priča o Plutonu i ugrabljenoj Prozerpini. *Dubravka* je sasvijem originalna i jedno od najpopularnijeh djela našega pjesnika. Ova pastoralna drama, jedna od posljednjijeh u dubrovačkoj književnosti, i u isto doba jedna od najbolje radenijeh, u koliko se ovaj rod mogao dobro raditi, predstavlja svojijem predmetom jedan, možda legendaran, običaj, po kojem, na dan sv. Vlaha patrona dubrovačkog grada, najljepša djevojka, kao neka vrsta karnevalske kraljice, polazi za najljepšeg mladića U njoj su vile i pastiri kao i u Držića, samo je sve izvedeno logičnije i dosljednije i začinjeno lijepijem lirskijem pasažima, među kojima se naročito ističe himna slobodi dubrovačkoj. Ali je od svijeh ovijeh drama važniji, i od svijeh Gundulićevijeh spjevova najčuvaniji ep *Osman*. U talijanskoj književnosti, poslije Tasova „Oslobođenja Jerusalima“, epska poezija je povukla za sobom velik broj pjesnika. Ona je izvršila svoj uticaj i u Dubrovniku,

WWW.UNIBG.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

i Gundulić je, u maniru Tasovu, obradio jedan predmet više nacionalnog značaja, jedan događaj iz slovenske istorije, a koji izražava istu ideju koju i Tasov ep, oslobođenje hrišćana od Turaka. Taj je događaj suvremen Gunduliću, to je poraz mladoga sultana Osmana 1621. pod Hotimom, na Dnjestru, od poljskog kraljevića Vladislava, i umorstvo Osmanovo 1622. Sam taj poraz nije neposredno opisan, nego se njegova retrospektivna slika ukazuje pri opisu puta Alipaše, koji ide kao glasnik mira Poljacima, prelazi zemljište bitke i gleda u Varšavi slike koje tu bitku predstavljaju. Smrt Osmanova, međutim, neposredno je opisana, i ima dosta lijepijih momenata u pričanju kako se janjičari pobune protiv Osmana, napadnu na dvor njegov, izvuku ga, izvrgnu ruglu i udave, a zacre Mustafu, strica njegova. Sem ovoga glavnoga predmeta o Vladislavu i Osmanu, u spjevu ima puno romantičnijih epizoda, među kojima se naročito ističe onaj o Sunčanici, divnoj kćeri Ljubdraga, slijepoga potomka srpskijeh despota, koju Turci zarobe i vode Osmanu. Ep je ovaj najveće djelo dubrovačke književnosti sa svojom širokom slovenskom koncepcijom, sa svojom apoteozom Poljskoj, koja je onda bila uzdanica Slovena kao danas Rusija, sa svojijem toplo pisanim mjestima o srpskoj prošlosti, sa glorifikacijom Dubrovnika, sa jeremijadama o propasti stare grčke civilizacije. Njegove su odlike romantično slikanje i sumarna psihologija, simetrija u kompoziciji i rasporedu epizoda, ukus i suviše ugladen, obilje epskijeh i pastoralnijeh pasaza, dobri i široki politički pogledi, besjede i misli jedre i mudre, stil pun živosti i svakovrsnijeh dobro izvedenijeh figura, itd. Ovaj ep, dodajmo, nije potpun, i u njemu nedostaju dva pjevanja.

Sem Gundulića na istoriskom epu su radili još Jaketa Palmotić sa svojijem *Dubrovníkom ponovljenijem*, u kojem je opisao naglu propast i podizanje Dubrovnika u strašnoj katastrofi koja je Dubrovnik upropastila, naimo pri užasnom zemljotresu od 1667.; zatijem Vladislav Menčetić sa svojom *Trubljom slovinskom*, u kojoj su opjevana viteška djela hrvatskog junaka Petra Zrinjskog; i drugi. ✕

Dramska poezija bila je u 17. vijeku vrlo obilata, i ako ne toliko isto jaka. Najvažniji njen predstavnik je *Junije*

Palmotić (1606.-1657.). Do Gundulića i Palmotića dubrovačka drama sem komedije bila je mahom religiozna i pastoralna, dok se mitološka i romantična jedva s jednijem dva djela javljaju. Gundulić a naročito Palmotić imaju tih drama mnogo više. Ali što je u Palmotića naročito novo i originalno, to su njegove drame iz nacionalne istorije, iz prošlosti dubrovačke ili opšte srpske i ako te drame nijesu skoro nimalo istoriske u smislu u kojem se danas uzimaju. Četiri su drame te vrste: *Pavlimir*, *Captislav*, *Bisernica*, *Danica*. U *Pavlimiru* je predmet osnivanje Dubrovnika: Pavlimir, legendarni Enej dubrovački, dolazi preko mora i osniva Dubrovnik, uzima lijepu Margaritu, i s njim izrodi lijepi porod „slovinski“. U *Captislavi* (5 činova) i *Bisernici* (5 činova), koje čine bilogiju, Cavtat dolazi mjesto Dubrovnika, Cavtat koji je stari Epidaur i prvo naselje potonjih Dubrovčana, i u njima se, u vrlo komplikovanoj intrigi, u kojoj i bogovi i duhovi imaju pored ljudi posla, iznosi kako Captislava, kćer epidavarskog kralja, koja predstavlja Cavtat, polazi za ugarskog kraljevića Gradimira, i to u prkos svjema preprekama, od kojijeh nije najmanja ta što Gradimir jedamput i umre, i kako Vladimir, brat njen, uzima Gradimirovu sestru Bisernicu, opet u prkos sličnijem preprekama. U *Danici* (5 činova) je jedan epizod Ariostovog „Bijesnog Rolanda“ dosta zgodno prenesen na srpsko zemljište: Danicu, kćer bosanskog kralja, oklevetanu i gonjenu spasava i oslobodava viteški Matijaš Dubrovčanin. Sve su Palmotićeve drame pisane u tečnom i lakom jeziku i stihu, ali su bez pravo poetskijeh pasaža, bez stvarnosti i dobre psihologije, često s pretjeranom intrigom i situacijama koje liče jedna na drugu, bez zanimljivosti i interesa, šablonska jedna radnja koja ni iz daleka nema one vrijednosti, što je u nevještoga ali zdravoga i realnoga Marina Držića. Drama dubrovačka u 17. vijeku uopšte je slaba; naslanjajući se samo na talijansku dramu, koja je i sama rijetko tada imala dobrih uzora, i ako je imala boljih od onijeh za kojima je Palmotić pošao, ona nije ni slutila da ima negdje u svijetu Šekspira, ili francuskijeh klasika, ili uopšte predstavnika prave, dobre drame. Dodajmo da je sem Palmotića i Gundulića bilo još dosta dramskijeh pjesnika u Dubrovniku, kao što su Ivan Gučetić, Vice Pucić,

Ivan Gundulić mladi, Paskoje Primović, Petar Kanavelić, i da su oni radili stare rodove, dramu religioznu i pastoralnu, ili rodove nove, mitološku, romantičnu i istorisku dramu, koje su Gundulić i Palmotić naročito njegovali. Komedijâ nema očuvanih, i ako se zna da su se izvjesni književnici i njome bavili.

Proze, da sad na nju predemo, takođe nema, t. j. prave proze od literarne vrijednosti. Ona u 17. vijeku stoji još gore nego i u 16. vijeku, pošto, kao što smo vidjeli, nema ni komedija.

Sedamnaesti vijek, vidjeli smo, bio je pun, jak, predstavljao vrhunac dubrovačke književnosti; 18. vijek vijek je opadanja. Upravo reći, to je vijek koji dolazi iza jedinog klasičnog perioda, i koji je svijestan toga. Što je možda najbitnija karakteristika 18. vijeka, to je njegov napor da pribere i očuva ono što je nekad činilo slavu grada Dubrovnika, da bilježi sve to, da preda spomen o tome docnijim generacijama koje su, naročito poslije pomenutog zemljotresa od 1667., sve gore stojale. 18. vijek je možda najviše vijek istorije, arheologije, prepisivanja rukopisa, skupljanja građe, a najmanje vijek čiste literarne produkcije.

Što se same ove produkcije tiče, ona nije sjajna. U njoj je bilo nekoliko vrlo dobrih napora, ali su ovi bili pojedinačni; radnika nije bilo mnogo. Upravo jedan je samo od važnijih književnika. To je *Ignjat Đorđić*. Roden 1675., ovaj vrijedni redovnik, najprije Isusovac pa kaluder benediktinac, išao je u Padovu, Rim, Napulj, i putovao uopšte po Italiji, bio obrazovan čovjek svoga vremena i ako je to obrazovanje bilo u manje modernom duhu nego što je njegov vijek iziskivao, pisao vrlo mnoga i vrlo različna djela, sve do 1737., kad je umro. Pisao je, najprije, ljubavne pjesme, i to mnoge, i katkad i od takve vrste kakva nas može začuditi kod jednoga kaludera; neke su mu u rodu pastoralne poezije. Pisao je zatijem i šaljive pjesme, spjev *Marunko* na primjer, koji je parodija ljubavne idile, karikaturna poema o ljubavi Marunka i Pavice, oboje Mljećana t. j. stanovnika dubrovačkog ostrva Mljeta čijoj se nedovoljnoj inteligenciji građani Dubrovčani često podsmijevaju, satira protiv Mljećana upravo, i ako nezlobna i pisana čisto za šalu. Pisao je još religiozne poeme: *Uzdahe*

Mandalijene i *Saltier slovinski*. *Uzdasi* Mandalijene predstavljaju jedan oveci spjev kojem je predmet legenda o Magdaleni pokajnici i njenom zivljenju i smrti u pokajnickoj pecini, kao i njenom ranijem grjesnom zivotu. *Saltier slovinski* je i prijevod psalama Davidovijeh. Često su i uvijek iznova, dubrovački pjesnici, Gundulić n. pr. kao što smo vidjeli, prevodili izvjesne psalme: Đorđić ih je preveo sve, opet iznova, dao sintezu ranijega, završio, i to potpuno, taj omiljeni posao ranijih generacija, zaključio seriju psalmoprevodilaca. On se ogledao još i na drami; nedovršena religiozna drama *Judita*, s temom o Juditi i Holofernu, spomen je toga ogledanja. Njegovao je, najposlije, i prozu, pišući opširno život sv. Benedikta, oca reda kojem je pripadao, i kratki život Davida čije je psalme prevodio. To su radovi Đorđićevi na narodnom jeziku, i oni pokazuju da je Đorđić, sintentično i sistematično, njegovao one rodove koji su prije njega odavna njegovani. Đorđić nije reformator: naprotiv, on je potpuno u tradiciji ranije književnosti, samo što u njoj bilježi često viši stepen od onoga na kojem su njegovi prethodnici stajali. On, uz to, ima često više duha, više ironije i finoće nego neki njegovi bolji prethodnici; sem toga je originalna i zanimljiva pojava.

Inače, van njega, važnijih književnika nema. Sve su manje aktivni ili manje talentovani pjesnici, i njihov rad je dvojak: ili je u tradiciji, u nastavljanju početoga, u imitovanju starijih domaćijeh uzora; ili je (jer i toga ima) noviji, moderniji, stvoren pod uticajem drugijeh uzora, i to ne talijanskih i latinskijeh, koji su u dubrovačkoj književnosti skoro tako isto domaći kao i oni na narodnom jeziku, nego drugijeh svjetskih, francuskijeh ili njemačkijeh. Samo, taj drugi, moderniji uticaj, na žalost, ne samo što se pozno javio, nego nije ni jak. Tako dubrovačka književnost, koja se pod uticajem talijanske javila, koja se, zatijem, ni ove nije potpuno i svestrano držala već možda više išla za već stvorenom literarnom dubrovačkom tradicijom nego što je pratila i imitovala sve pravce i napore talijanske književnosti, i koja se, prema tome jednostrano razvijala i u uzanom krugu se kretala; tako, dakle, dubrovačka književnost tek pri kraju svome prima nove elemente, trpi nove uticaje, unosi nove struje, koje je djelimi-

čno mogla ranije primiti, i to na svoju veliku korist, ali ih prima u vrlo maloj mjeri. Taj novi uticaj, dakle, skoro ništa nije preobrazio dubrovačku književnost, i ova je u glavnom ostala u duhu u kojem se začela i prvo vrijeme stvarala, a koji je za 18. vijek bio već sasvijem nemoderan.

Pregledajmo ipak tu književnost 18. vijeka.

Poezije nema mnogo. Ljubavnijeh pjesama n. pr. ima vrlo malo (Junije Rastić). Šaljivijeh i satiričnijeh tako isto. Religioznijeh pjesama ima više, ali tu ima manje čisto lirskih pobožnijeh pjesama nego popularnijeh spjevova po bibliji (Anica Boškovićeva, Lukrecija Bogašinović). U epskoj poeziji imamo popunjavanje „Osmana“ (Petar Sorkočević) i spjevove o Rusiji (Ignjat Gradić, Stjepan Rusić). Tako stoji s originalnom poezijom. Važnija je prevedena. Preveden je Ovidije s „Heroidama“ i djelimično „Metamorfozama“ (Josif Betondić, Šimun Zlatarić), Horacije (Luka Bunić, Đorđe Hidža), Fedro s basnama (Đorđe Ferić), Gesner (Marin Zlatarić), i dr. Drama, koja je takođe u stihu, rađena je relativno dosta. Njen glavni predstavnik je Antun Gledević, sa svojijem religioznijem dramama (*Rodenje Isusa Hrista, Judita*) i mitološkijem, romantičnijem i istorijskijem (*Damira, Ermiona, Olimpija, Zorislava, Velizar*) u kojima je išao za Palmotićem. Prevedena drama je interesantnija; u njoj su najvažnija djela Korneljev „Sid“ (Petar Bošković) i Molierova „Psihe“ (Frano Sorkočević).

Proze ima više nego u 17. vijeku. Ona obuhvata religiozne spise (crkvene besjede Bernarda Zuzorića, prijevod sv. pisma Stjepana Rusića), komediju (prijevodi najvažnijih Molierovijeh komedija od Marina Tudisića, i dvije tri originalne komedije), i dr. Spisi koji se bave političkom, religioznom, literarnom istorijom Dubrovnika (I. Đorđić, S. Crijević, S. Sladović i dr.) pisani su na žalost latinski.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

LETIMICE KROZ POLJICA (Poljica i Poljičani).

(nastavak)

piše Jakov Pivčević.

Kreneš li s Pavić-mosta pod Podgragjem novom cestom, put Blata, naiđeš na malo seoce u ljutom kamenu, Selaca. Nedavno Selaca su bila siromašna, a danas nijednomu selu ne zaostaju. U pretilim mosorskim škrapama pruta se loza, uspjeva višnja i bajama, i povije se ozimica. Megjaši s pitomim Blatom, zamorsko selo Trbusi, koji leže u samomu Mosoru. Uz male dočieće okolo kuća siju pšenicu, ozimicu, kukuruz i sade bijeli glavati kupus po mosorskim škrapama i sve uspjeva kao u Misiru. Obiluju i marvom, jer je mukte goje u Mosoru, i skupo prodavaju veliki i mali zub. Gornji Dolac i Srijani, donji Dolac i Rošci, imadu malo ravnice, ali se naspu svakog žita kao da su u Cetini, ako im usjeve ne sprži ljetnja suša, koje se Zamosorei boje kao kuge. U gornjim Poljicima slabo uspjevaju pitome voćke, a loza daje tanko vino, koje zovu hrvaštinom. Srijani su domovina našeg Pavića, a Rošci junaka Pezelja. Kod gornjodolačke župske crkve vidi se Elemov grob, a kod dubravske grob biskupa Ugrinovića, rodnom Poljičanina.

Kad smo proputovali sva troja Poljica, a na padini smo vilovitog Mosora, prepriamo opanke, pretegnimo potkoljenjače, prepašimo se, i ploskom o ramenu, durbinom pod rukom, i štapom u ruci popnimo se do S. Jurja na Mosoru. Trudno se je uspinjati, jer je kao uz ražanj, a ni staze, nit puteljka, te se valja i rukama pomagati. Iza dva debela sata, a da se ne odmoriš u hladu, nego za kakvim kukom ili u jazavčevoj pećini dođeš do vrha, znojem obliven i umorom tako satrven, da ti se je vid pomutio. Da se ne stuliš u svečevu crkvicu, i ne okrijepiš li se gucajem lozovače, tučeš zub o zub. Kad ti se pluća i srce umire, i kad ti se pred očima razgali, te pogledaš okolo sebe, zaista ne ćeš požaliti truda, jer se imaš čega nagledati.

Rastegni durbin, nanesi ga na oko i okreni se k podnevu, zaokupiš naše sinje more i na kraj njega talijanske planine. Niču iz mora nebrojni manji i viši, pusti i napučeni, goli i zašumljeni otoci dalmatinski, a u more prodiru poluostrva, kao da će jedni i drugi s morskim divljim talasima megdan kušati. Od bližeg Brača do daleke Pelagože, i od šibenske Rogoznice do neretvanskog Neuma, sve ti je pod okom.

Križaju našim morem, raznim pravcem i raznom brzinom, svakovrsne jedrenjače i parobrodi, morske nemani. Od trome ribarske plavčice, koju gone snažne mišice siromašnog ribara, do gorostasne oklopnjače i jeguljaste torpiljarke, kojim utroba gori, vrelicom vodom odušuju, sve su ti na vidiku. Gledaš li k zapadu, vidiš bijeli Split, porušeni Solin, dalmatinsku Rivijeru, ravna Kastela, stari Trogir i krševito Zagorje. Na sjeveru ti se stere, kao more, sinjsko-vrličko polje, bogata Cetina, po komu pase, izmegju gustih stogova uplaštenog sjena, nebrojeno blago malog i velikog zuba. Tim se širokim poljem vijuga, ližući tiho i lašteći kao srebrni povoj, rijeka Cetina. I kao da joj je dosadilo dosadašnje mrtvilo, netom prođe ispod triljskog mosta, pomami se, poludi, jer leti, lupa, skače, zavije se, razlije se, buči, pjeni, lomi vrat niz Gubavicu, pretvara se u dim u Oblačniku, ruje niz Studenca, i iznemogla pred smrt, odmori se kroz zakučko polje, te se utopi u sinje more kod Omiša. Na istoku ti ostaje najkrševitiji kraj Dalmacije, imotsko-vrgorsko-neretvansko gorje.

*

Trudno se je bilo penjati uz Mosor, nije lakši ni povrtak, bilo na Gata, ili na Dubravu, jer ti grč sapne noge i presjeka te preko hrptenice ukoči, i ne možeš mak. Donja su Poljica uzbrdita, većinom pjeskovita tla, srednja valovitaravna, a zemlja im gnjila, varica i pjeskulja, a gornja su škrapava, sa crnicom zemljom. U donjim i srednjim Poljcima uspjeva svaki usjev, loza, maslina, smokva, i druge plodne voćke, sočivo i povrće, a u gornjim bijelo i žuto sjeme i povrće. U donjim i srednjim Poljcima do Graca malo se žita sije.

Svako se poljičko selo ističe nečim osobitim, jer se svako selo i ne bavi istim poljoteženjem. Primorska sela, a i sredo-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

poljička do Graca, ragjaju izvrsnim crnim i rusim, naravskim i pečenim vinom. Trgovci su pomamni za poljičkim crnim pečenim i podgragjskom vugavom. Na glasu su poljičke višnje, trešnje, smokve, oskoruše i orasi. Zakučko, čičavsko, ostrvičko, zvečanjsko, kostanjsko i podgragjsko ulje takmi s onim iz talijanske Luke. Srinjin se ističe vrtlarstvom, Gata kukuruzom, Sitno masnim sirom, Dubrava pšenicom i prosom, a sva gornja Poljica duhanom koji nadmašuje u jakosti virginski, mirisom neumski, a trebinjski žutinom.

*

Siromašnija su Poljica živinstvom nego bilinstvom, a ovo zadnje je bogatije gojenim stabljikam, nego šumskima. I stoga, što nema šuma, nema ni životinje. Što dušmani, a što mi sami iskorijenismo šume, pašnjake iskrčili, a livade zasijali, te blago nema za što zapet zubom. Nestašicom blaga ponestalo zemlji gnjoja, a narodu vune, mlijeka i smoka, te u Brač po gnjoj, u dućan po gnjilo odijelo, a u klaonieu po mrlinu; zato ogolismo i ogladnismo.

Drugom polovicom prošlog vijeka poskočila vinu cijena, i svak se dao u vinograd, a pošto loza ne trpi susjeda, počela se prorijegivati i pitoma voćka, da nijesi imao čim usta osladiti. Nadošao na lozu lug, crnj, zavijača i medljika i rod se smalio, a s klauzole pala vinu cijena, i mi dogjosmo na krač. Srećom uvidjesmo, da o samoj lozi nema žitka, počesmo se povraćati na staru, bolje zemlje sijati, gojiti voćke, zašumljivati brda i priregjivati umjetne livade, i sad nam je nešto bolje.

Malo se pitomih sisavaca goji u Poljicima, a još ih je manje naći divljih. Malo kuća izimljeje dva jarma volova, a rijetko i po jaram, najveće po jednog vola, te svežu susjedovim, i oru po redu. Mjesto konja i magaradi, jer se prvi ne obnašaju u našem kršu, a drugi ne mogu odoljevati trudu, Poljičani goje mazgu, koja im je, što Mongolu i Arapinu slon i deva, i zovu je željeznicom. Opaša i ždrijebica za rasplogjenje naći je na Dubravi i u gornjim Poljicima, i skupo se prodaju i telad i ždrijebad, jer su tvrda papka i kopita. Zbog otrovna joj zuba kozi je dozvonilo, a u gornjim i srednjim Poljicima imade još

po koje stado ovaca. Nema zar kuće u kojoj prase ne hroće, pas ne laje i mačka ne mauče.

Nestalo šuma, nestalo je i opasne zvjeradi, osim lisice, kune, lasice i jazavca. Prokrade li se mrki vuko u Mosor, ne iznosi glave. Ko je za pušku ide mu u potjeru, a ko ga digne s nogu, dobije muštuluk od ustravljenih čobanica. Od pirčaka slobodno leta slijepi-miš; kukcoždera i krezubica nit za lijeka, a glodavaca izobilja, više kućnih i poljskih miševa i puhova, nego zecova. Poljskom se mišu i puhu ne možeš obraniti, a zecove, lisice, kune i jazavce lovcu prorjegjuju puškom, a čobani gvožđjima.

Svaka stopanjica njeguje kokoš, gusku i patku, ako je blizu voda, više s jaja, nego s mesa, koje je odregjeno nemoćniku i roditelji. Kuće se ponose golubom i paunom.

*

Krstare u nas i grabilice: orao, lešinar, kokošar, sokol, labrić, treskavac, i noćna jejina i ćuk. Ako ih lovcu ne progone, kunu ih stopanjice, jer im trijebe kokošnjake.

Mali broj stanarica imamo: vrabac, ševa, bahuljača, steglin, banje, trtak, pliska, breljuzga, modrokos, kosovac i vinar, a još je manje skitalica: gavran, ćolica, švraka i vrana.

U zimsko doba malih selica, kao oblaka, a rjegje su velike. Male tamane djeca svakovrsnim zamćicama. Ne priječi djeci tu zabavu ni dažd, ni snijeg, ni vjetar, ni mraz, ni glad, ni žegja, ni golotinja, ni bosotinja, ni očeve prijetnje, ni majčine zapelice, ni popova zabrana, ni učiteljeva kazna, ni oružnički progoni, nit teške nemoći, koje ih napadnu s te zabave.

Za većim selicama, močvaricama, trčalicama i plivaćicama vrebaju lovcu. Živa je pucatanja na golubove, prepelice, bene, grivnje, škrge, bravarice, drozge, sojke, grlice, vuge, čvrljke, guske, patke i liske; prisili li ih umor ili glad, da se u nas spuste, i dosta ih izgubi glavu, jer našem lovcu ne dršće ruka, nit ga oko vara.

Ovi kopneni gmazovi u nas žive: dvije otrovnice, zvane raznim imenima, od upecaja kojih češće pogine konj i koza, nego čeljade, vo i ovca. Običajnije su neotrovnice: vodenjača,

lužnjača, glavor, kravosas, smačina, zelembać, poskok, gušter, slijepić, i više vrsta gušterica.

*

Od vodozemaca imade u nas: kornjača, daždevnjak, štur i više vrsta žaba, od gadne zapuhače do gatalinke. O ribama našeg zaliva bavio se je u svomu ribanju naš Kapić, i dr. Kolombatović u ihtiologiji. Spomenut mi je samo one koje žive u našim slatkim vodama. U rječici Žrnovnici, u srinjinskom, zakučkom i zvečanjskom potoku, i u Cetini, od mora do Gubavice, živi jegulja. Više Gubavice pastrva i klen; od Radmanove mlinice do mora svaka riba, koja ljubi pomiješanu vodu, osobito cipol i lubin (smudut).

Imade i mekušaca: planinski i poljski puž, balavae i plošnjak; a od korepnjaka: rak, rakuša i baburica.

*

Svih jedanaest razreda kukaca zastupano je u Poljcima. Dva su samo korisna, pčela i svilena gusjenica. Prvog neumjetno goje, a drugog nit bi znali, nit imali prikladnih prostorijskih. Kućni su kukci, kao i drugodje: buha, uš, stjenica, muha, pećara, breculja, štrk, muha kosmata, golubača, čimak, komar, čamac, moljica, gagrica, grezica, mlinar, žitničar, pikac, sitni mrav i zohar. Običajni su poljski kukci: mravi, hrušt, rogač, klišnjak, glogovnjak, kupusnjak, vrlac, zeleni skakavac, erni konjić, šaška, zavijača, suznik, grba, maslinova i lozova uš, smokov čimak, bobova muha, strmelj, osa, obad, ugre i pamravi. Nijedan od paučnjaka nije u nas otrovan, a nalaze se ovi: razni pauci, štipavac, šklopac, krpuša, sirski pregalj i svrab. Imade i plošnjaka i utrobnjaka: pijavica, glista i trakavica.

Imade li u nas praživilih, mikroba i bakterija, u vodama i u zraku, ne smijem ništa reći; ali pošto nemamo malaričnih bolesti, a rijetko zavladaju epidemične i endemične, moglo bi se zaključiti, da u nas tog otrovnog sitniža i ne ima, ili da zdrava krv kola u poljičkim žilama.

*

Bilinsko je carstvo bogatije od živinskog. Pravih šuma, izuzam staru podgradsku, i gdjejoju novu, i to kao oaze u

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

pustinji, nema u Poljcima. Ugleda li se koja, to su pojedine obitelji otele mašklinu i sjekiri. Ovih se je zadnjih godina počelo po nešto zašumljivati hrastom, brijestom, kljenom, makljenom, crgrabrom, jasenom, grabrom, omorikom, smriječem i šumljem raznim. U Srinjinu, Gatima, Zvečanju i Podgragju naći je hrasta, kakvih nema ni rimska Kampanija, ni Bosna ponosna. Četinjača, osim smriječa i kog čempresa okolo erkava, ni za lijeka.

I nek svaka pitoma voćka uspjeva, i bolje bi, da težaci znadu za umjetno gojenje, i da im dotiče vremena, za klaštrih ih, čistiti, navrtati i presagjivati. Poljičko maslinovo ulje je na glasu; smokve nam, oskoruše, kaiše i praskve skupo plaćaju; poljička je višnja obogatila zadarske obrtnike u priregjivanju maraškina. Nije se čuditi što Poljičani ne peku rakiju od trešanja, murava i jagoda, s ogromnog danjka na kotle, nego je žaliti što Primorci ne prave maraškin, imajući znanja i sredstva za to. Više imade oraha, nego bajama, a manje krušaka nego jabuka.

Kod voda sade jablane, vrbe, jadike, trepetljike i veziku, i njihovim mladicama pletu se košare i ljese, i preočićuju kuće. Japija za kuće i kućno pokućstvo djela se od hrastovine, brijestovine, trešnjevine, oskoruševine i orahovine, a bačve slagaju od murvove i hrastove duge, i nabijaju ih obručima od mladih kostelja, jesena, makljena i grabara. Stare orahove daske prodaju za skupe novce.

*

Ova su žita u nas poznata: pšenica, ozimica, ječam, napolac, pir, kukuruz, proso, bar i sijerak, a ova se sočiva sade i siju: bob, bobica, rožnjak, hromac, slani grah, sočivica i više vrsta graha.

Po sadovima i krčevinama sade: dinje (lubenice), mlune, cate, krstavce, bačire i više vrsta tikava, i pijulja oblikih i plosnatih.

Obiluju Poljica povrćem, čeljadi i životinji za hranu. Sade više vrsta kupusa, blitve, repe, rodakve, repice, salate, mrkve, spinače, jabučica, krumpira ranih i kasnih, luka, kapule, ljutike, krena, selena, metvice, koromača i petrusimula (peršina petrusina); ovo pet zadnjih upotrebljavaju kao mirodiju. Kada

slana opari povrće, dobro će doći i paradžik divljih trava, da se družina ozeleni, a to su: žutjenica, lukovica, mak, kostriječ, kozja brada, tušt, štir i blušt. Kad je ponestalo kiselog kupusa i repe, kuha se sočivo, suhe oskoruše i trnovače, a siromasim dogju u slast i smrekove bobulje.

Bilo bi dugo i dosadno izbrojiti samonikle krmske trave. Spomenuću običajnije ljekovite, koje naše ženice upotrebljavaju za liječenje unutrašnjih i izvanjskih bolesti, pored liječničkih i ljekarničkih prijetnja.

Za svaku nutarnju bolest, bila u želucu, trbuhu, ili na plućama, prokuhaju nekih travica i daju bolesniku sok, da pije na tašte; kostobolje liječe travama potopljenim na tavi, pošto su ih potrusile tamnjanom, ili poprskale rakijom, kvasinom i slanom vodom; da dignu otok, prokuhaju u mlijeku nekih trava, te previjaju. Da se rana čisti i zacijeli, prirede meleme od soka trava, žutog voska, ulja, masla i meda. Kad ne bude toga pri ruci, stave na ranu rezicu slanine, puhova sala, smokvu, ili ljusku kapule.

Najčudotvornije poljičke trave ovo su: ivica, kadulja, pelim, dupčac, sljez, ranjenik, sljezov i ravnov cvijet, aptovina, duhan, repanj, kopriva, gomiljačina, brštan, popovac, ruta, bunika, gospino cvijeće, rosopad, ravanj, troskot, bazgov cvijet, metvica, kupus i blitva.

Od otrovnica poznate su nam: žigavica, bunika, sprež, paskvica, mliječ, ljulj, vučac, kužnjak, velebija, duhan i kukute. Nit pretiče vremena težaku, nit ima zemljišta, da se bavi ukrasnicama i da goji perivoje. Mlade nevjeste i djevojke okite dvore i prozore raznobojnim, mirisavim cvijećem, da sebi urese prsi i pruže po grančicu znancima: bosioak, ruža, kaloper, karamfil, vrbena, kanela, gjeranij i lijer. Sije se i lan i konoplje za prteninu; sitom, žukvom i pšeničnom slamom pletu rešeta, sita, drvenice i sitovače, a od trstike i batura sastavljaju prostirače za sušenje voća i za pletare i pregrade u kućama.

Od tajnocvjetaka poznate su: paprat, prešlica, tresetar, mašina, resine, pečurke, razne snijeti i zlokobni lug i meduljika.

*

Rudarstvom se je našim malo ko bavio, zato se jako malo o njemu i znade, nego ono što se vidi na površini zemlje.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Većinom su zemlje ilovače, crnice, pjeskulje i varice. Većina je kamenja vapnenac. Mosorski vapnenac može se isprediti sa korčulanskim i gustoćom i tvrđinom, jer odolijeva mrazu i žegi, ne upije vlage, ne mrvi ga morska posolica, a daje se ulaštiti i do tančine klesati. Mosor imade crvenog i naštrapanog mramora. Nahodi se i brusine, modrulje i kremika, i na više mjesta obilatih nasada konglomerata i drstve, a u Studencima i Zakučcu sedre. I nek čobani i lovci čudesa pripovijedaju o pećinama, još nijesu pretražene, i ne može biti govora o njihovim prostorijama i sigama.

U sitanjsko-kotleničkom Mosoru kopa se dobre željezne rude; na Rošcima su kopali pakline, a u dubrovskom Smovu nalazi se na površini kamenog uglja, biće ga i pod zemljom, ako se i ne znađe u kolikoj mjeri. I nek naš Mosor nosi zlatno ime, zlata u njemu ne bi imalo biti, jer mu nema mjesta u vapnencu.

*

Ne imade zar sela u Poljicima u komu ne izvire živica voda, od kojih su neke nepresušive i najžešćom sušom. Pošto Mosor nije toliko prostran, da tolike vode sakupi, a ne bi ih imao gdje ni saliti, vjerojatno je, da su naše vode blagi dar Cetine, da nam njima nadoknadi štetu, što nas ona sa tri strane potkopava. Najbogatiji su vodom izvori u Žrnovnici, Studencima i u Docu donjem, a najviše ih je brojem u Gatica i Srinjinu.

Pošto su Poljica uzbrdito-valovita, strašno nabreknu potoci, i razlijevajući se po zemljama poskorupe mekotu, a nanesu kamenje. Da ih marljivi težak ne zauzbije pregradama i ne svrće u kolotočine, ne bi im ostalo ni drva ni kamena. A to najbolje kušaju Primorci, Gaćani, Zakučani sa njihovim potocima: suhi potok, Smovo, Rasovo i Lisičina.

ZGODE I NEZGODE.¹

(nastavak)

Piše † prof. **Luka Zore.**

uredio A. Vučetić.

(Konačno stečenje zapadne polovine Konavala).

Stečenje zapadnog dijela Konavala, Cavtata i Oboda, što je pripadalo prije Petru, pa njegovu mlademu bratu Radosavu Pavloviću, bješe mnogo teže.

Iza umorstva vojvode Pavla 1415. god. naslijedi mu imanje stariji sin Petar Pavlović. Otac im Pavao bješe od stare bosanske gospode, imao je Trebinje i Popovo i zapadnu polovinu Konavala. Pavla od djetinstva držaše kralj bosanski, Tvrtko, kao svoje dijete u svom dvoru i tako Pavao postade poslije vješt bosanskijem državnijem poslovima i življaše s Dubrovčanima u prijateljstvu sve do 1413. godine, dvije godine prije smrti, kad naredi da se navali na Osojnik, dubrovačko selo, i da ga plijene.

Sin mu Petar nastupi imanje, kako rekošmo, 1415. god. i Dubrovčani počеше odmah ugovarati s njim za zapadni dio Konavala, koje je uživao sve do svoje smrti 1419. godine. Iza svade 1416. godine, koja je trajala kratko vrijeme i za koje Petrova vojska bješe sašla na dubrovačko Primorje, Dubrovčani nastaviše ugovaranje i u tu mu svrhu poslaše dar i poslanike. On im napokon obeća svoje Konavle, jer kralj bosanski, Stjepan, poveljom u Sutjesci 4. decembra 1419. bješe potvrdio Dubrovčanima obe polovine Konavala. U toliko se Petar i Sandalj svade, a kad Dubrovčani poslaše u konavoski Soko posadu, Petar je ne htjede primiti u svoju polovinu a Sandalj navali na Soko. U toliko se Petar zarati i s Turcima, te Isak, zapovjednik turski u Bosni, navali s vojskom na njega, ubije ga i dade zapadnu polovinu Konavala Sandalju, koji je ustupi Dubrovčanima uz obećanje palače, baštine i novaca.

¹ Isporedi opasku u 10. broju „Srda“ od 31 maja o. g.

Ali stoga Radosav Pavlović, brat ubijenog Petra, postade sada neprijatelj Dubrovčanima, što prije bješe inače. On im odmah pobuni Konavljane, a kad se oni primiriše, posla Trebinjce na Konavle i na Dubrovčane. Ali ne ufajući uspjeha zaželi mir i od Dubrovčana i od Sandalja. Dubrovčani stoga odazvaše posadu iz Sokola da se mir lakše ugovori i Radosav im ustupnom poveljom 3. novembra 1420. potvrdi imanje svijeh Konavala. To oporeče poslije; ali im aprila 1421. potvrdi Sandaljevu istočnu polovinu. Sada Dubrovčani počеше iznova raditi oko Radosava, Sandalja i oko Radosavljeva poslanika, Braila Tezalovića, da im Radosav ustupi zapadnu polovinu nudeći mu vrlo povoljne pogodbe: novaca, baštinu i kuću. Ali se poslije Radosav svadi s Dubrovčanima te 1421. godine posla svoju četu da navali na kuću dubrovačkog kneza u Konavlima; napokon se umiri i ugovori prodaju Konavala. Ali se po drugi put oporeče. Dubrovčanima pođe napokon za rukom da mjeseca februara 1427. godine ugovore s njim način razdijeljenja Konavala, te ustanoviše da se njegova zapadna polovina razdijeli na desetke a poluotok Cavtat i Lug na polju da se razdijeli na priloške. Tako Radosav 31. decembra 1427. dade Dubrovčanima ustupnu ispravu a oni mu zato isplatiše 13 tisuća zlatnijeh dukata i dadoše kuću i obečaše da će mu plaćati 600 godišnjih perpera i upisaše njega i porodicu mu u vlastelu dubrovačku, a za šest hiljada zlatnijeh dukata, što ostavi u njih na kamatu, obvezaše se da će mu plaćati pet po sto. Zatijem svrhom 1428. godine bi razdijeljena ova zapadna polovina. Nešto zemlje dadoše Radosavu, Sandalju, kralju bosanskome, Brailu Tezaloviću i drugim Radosavljevijem plemićima; ostalo bi razdijeljeno između općine, vlastele i pučana.

Ali nakon malo počеше prepirke i bune, koje je podupirao sam Radosav iz Trebinja i Zubaca i do skora dođe i do rata. Prigodu rata dade gradnja široka prijekopa, što su Dubrovčani bili počeli graditi oko Cavtata, jer su ga tijekom htjeli obratiti u ostrvo da tako bude utvrđen i nepristupan i da bi se u ratno doba mogli spasti stanovnici Konavala s porodicama, pokuštvom i blagom i već 22. novembra 1429. vijeće umoljenika ustanovi pravilnik za gradnju ove jame (posata). Prijekop imao je biti širok deset koraka a toliko dubok, da u njemu bude

do dva lakta (metar) vode a preko njega imao se sagraditi most. Svi ljudi od 16 do 60 godina iz Konavala popisani su za radnju. Po 50 ljudi radilo bi po tri dana, pa bi ih izmjenilo drugo 50 i tako dalje. Radilo se i kad nastade rat, a već 2. januara 1431. Cavtat bješe otok.

Radosav pošalje svoje poslanike u Dubrovnik da protestuju protiv te gradnje kao da im je samo dao te zemlje, ali ne da grade na njoj utvrde. Poslanici predadoše neuljudno protest i oko podne iznenada otiđoše bez oproštaja iz grada, a da ih niko nije vidio, put Trebinja, gdje počeo odmah kupiti vojsku.

Prije no što su se Dubrovčani mogli prepraviti na rat, čete Radosavljeve počeo pljačkati sve od Konavala do Zatonu. Ali u toliko protiv Radosava Dubrovnik nađe za saveznika kralja bosanskoga, Stefana Tvrtka Tvrtkovića i vojvodu Sandalja, koji je bio moćniji od samog kralja, a oba dvojica bjehu od davna neprijatelji Radoslavljevi. Uvjeti saveza bjehu, da, kad bude nadvladan Radosav, Dubrovčani imadu dobiti Trebinje i Lug s cijelom okolicom. Lug je bila zemlja kod Trebinja sa 60 i nekoliko kuća u kutu među zemljom dubrovačkom s južne strane i zemljom Sandaljevom sa sjevera za naknadu od štete u iznosu od 15 tisuća dukata, koju je vojska Radosavljeva bila učinila na dubrovačkom zemljištu i ratnijeh troškova u iznosu od 4 hiljade dukata.

Ali nije bio lak posao protiv Radosava, jer je on bio pod zaštitom cara turskoga Amurata II. Stoga Dubrovčani odlučiše prosto kupiti tu zemlju u Turaka. Dubrovački poklisari podoše u cara nudeć za Trebinje, Lug, Vrm, Klobuk i Bileće 20 hiljada dukata. Ali tu nadoše Radosavljeva poklisara kneza Ostoju Paštrovića, koji poveljom u ruci tvrdaše da je Radosav samo u zalog dao Konavle Dubrovčanima. Ali se nade da je ta povelja bila podmetnuta. Tada naročito dođe u Dubrovnik carski komesar, pregleda povelje, razvidi štete, a između njih 250 kuća popaljenih u Župi, ispita Konavljane iz svakog sela o prodaji Konavala i zapovjedi im da budu vjerni Dubrovčanima, jer mu sami potvrdiše da su Konavle prodate.

Tad bješe u Dubrovniku i drugih poslanika. Iz Trebinja dva Radoslavljeva: Paštrović i Budisav Bogavčić, jedan kralja

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ugarskoga Sigismunda, jedan Sandaljev, Pribisav Pohvalić. Pročitane su im sve povelje Konavoske, te oni izjaviše da je Radosav gotov da se pomiri. Ali s naknade šteta od 40 hiljada dukata, što Dubrovčani zahtijevahu, pregovori se prekinuše i poslanici otputovaše.

Zatijem Dubrovčani pišaše svojim poslanicima u Drijenopolje da nastoje da dobiju od Amurata Trebinje s Lugom, Vrm i Klobuk; ako ne, sedam sela, kao Uskoplje, Glavsku i druga. Njima pođe za rukom da im Amurat II. potvrdi Konavle uz danak od 500 dukata i darova Trebinje, Vrm i Klobuk. Ali Radosav ne htjede poslušati cara, a Dubrovčani naložiše svome poslaniku kod Amurata da traži egzekuciju protiv Radosava. Ali i ovaj ne bješe lijen, te nagovori kralja bosanskog protiv Dubrovčana a u sultana pošalje Paštrovića sa 15 tisuća dukata da i u njega okrene stvar protiv njih. Ali dubrovački poslanik, Petar Lukarić, ne mogaše ništa učiniti, jer ga stiže smrt.

Novi poslanici u kralja bosanskoga ne mogaše isposlovati potvrdu ni jednog dijela darovanijeh zemalja, te trebjući obe stranke mira, ovaj je ugovoren sa Radosavom 25. oktobra 1432. na temelju „status quo“ bez novijeh zemalja. Godinu koja dođe iza ove Radosav iznova potvrdi mir, a to učini i sam kralj bosanski, Sjepan Tvrtko Tvrtković.

o kasnijem poveljama od 1437. i 1439. godine vidi se da su Dubrovčani vršili uvjete ustupa a kad umrije Radosav, njegov sin Ivaniš potvrdi godine 1442. sve te uvjete ustupa.

Od kad Radosav 1432. godine ugovori mir s Dubrovčanima prođe 20 godina i tada se opet pokrene pitanje ovijeh novije zemalja. Već bješe umro Radosav Pavlović a mješte njega i njegovih sinova vladao je u Trebinju sve do Sutorine i Kotora Stipan Vukčić, sin Vukčev i sinovac Sandaljev, poznati „herceg“, po kojemu se nazvala Hercegovina. I vojvoda Stipan glede Konavala ponašao se prema Dubrovčanima jednako kao i Radosav. Proglasivao je i on da su Konavle samo u zalogu Dubrovčana; pljačkao je dubrovačke karavane i narsrtao na dubrovačku zemlju i radio protiv Dubrovčana u Turaka i Mlečića. Juna 1451. udari s vojskom i zauze sve Konavle osim Sokola, opljačka Župu i razbije vojsku dubrovačku na Brgatu.

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

Dubrovčani nastojahu sada da se sporazume s kraljem bosanskijem, Stjepanom Tomašem i Đordem Brankovićem, despotom srpskijem i predložiše napokon despotu, da se njih troje združe i kupe u turskoga cara za 200 tisuća dukata Stipanovu zemlju i da je među sobom razdijele, tako da Dubrovčani dobiju Trebinje s Lugom i Vrm s gradovima Klobukom, Mičevcem i župu Dračevicu s Novijem i da oni dvojica s njima ugovore savez protiv Stipana nudeći kralju novaca samo da im dade povelju za Dračevicu, Novi i Risan.

Kralj bosanski primi ponudu saveza i poveljom 18. de-cembra 1451. u gradu Boboveu darova im sve od Sutorine do mede Kotorske. Ali despot ne htjede, jer se bojao take osnove.

Nastajne 1452. god. dođe do velikog rata. U savez pako s Dubrovnikom i Bosnom uljeze i sam Stjepanov sin, Vladislav s majkom Jelenom. Vladislav prođe u Hercegovinu, uze grad Blagaj kod Mostara i dopre sve do Neretve. Ali s njim nije ništa bilo ugovoreno o tome da Dubrovčani dobiju Trebinje i ostalo imanje, jer je sve to hotio on imati. Ni kralj bosanski nije hotio dati Trebinje u tuđe ruke, jer ga je bio naumio dati svojjem saveznicima Pavlovićima. Zatijem između kralja i poluzavisne moćne vlastele bosanske i hercegovačke pojavi se nesloga i kralj otide a ne učini ono što je bio obećao.

U toliko Muhamed II. bješe odbio kraljevu ponudu ugovorenu s Dubrovčanima a Vladislav ih ostavio, te se pomirio s ocem, koji protiv njega bješe primio pomoć od Turaka. Dubrovčani se s toga nadoše sami protiv Heregega, koji još 1453. htjede imati polu Konavala ili tisuću dukata godišnjeg danka. Napokon 10. aprila 1454. ugovoriše mir na temelju „status quo“, to jest da Konavle ostanu Dubrovčanima.

Nakon malo Turci osvojiše Bosnu i Hercegovinu, te se Stefan, jedan od Stipanovijeh sinova, poturči i kao Ahmed Hercegović postade sultanovijem zetom. S braćom je svake godine primao od Dubrovčana danak na koji su se ovi 1419. g. bili obvezali prama Sandalju i rodu mu, dok ga bude. Iza njegove smrti, 1517. godine, nasljednici mu primahu njegov dio ovog danka, 48 dukata svake godine.

Dubrovčanima je i poslije trebalo da brane svoja prava na Konavle protiv Turaka, kad je 1523. g. Mehmed-beg Alibegović u Mostaru ispitivao i dao ispitivati o tome kako Dubrovčani imadu Konavle, koje su tako njima ostale sve do pada republike.¹

¹ Ovijem svršuje ovaj umetak u ruk. prof. Zore.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ. — ОСЈЕНЕ I PRIKAZI.

Иза Шеное — четврт вијека хрватске књижевности —
написао Милан Марјановић.

Најновијим раздобљем хрватске књижевности бави се писац у овом дјелу. То је, богатим познавањем новије лијепе књиге, написана студија, која постаје знатним прилогом за повјест хрватске литературе. Критичним оком које је дубоко проникло у развој културе, сакупио је Марјановић обилно градиво белетристике те анализом разних дјела хотио показати да је, како сâм у уводу каже, наша „књига након Шеное у великој мјери напредовала и по броју и по врсти, да се је са народним животом јаче и органички повезала, и да се успјешно примакнула великим свјетским књижевностима.“ Марјановић је хтио уједно опроврћи овим дјелом приговор „да након Шеное нема више праве лијепе литературе.“ Доиста је био мучан посао, да се супротиви тој тврдњи — откад је Шеное заслужено осјекао раздобље у хрватској књизи. Не може се занијекати да је хрватска белетристика, ако не одмах након Шеное али дајбуди постепено иза њега, сврнула с народног смјера и спустила се више мање у туђу струју па за то и не можемо признати Марјановићеву дјелу потпуни успјех у опровргнућу оне тврдње. Колико је ова претјерана, толико није ни Марјановић могао успјети да је обори. Али ко би занијекао напредак уопће хрватске књиге и иза Шеное, показао би непознавање њезино. Узмимо самог Тресића који класичну старину спаја са народним живљем и хоће да уштрца у стабло народног организма здрави сок с класичних наука. Можда се је Марјановић превећ заносио за појединим писцима премале врједности, да покаже слободоумнији развој књижевности и за то је мање успјео да покаже њезин напредак. Као приврженик „младих“ постао је у многочем одвећ субјективан у просуђивању и многим појавама у модерној књизи приписао значајност која јој не баш доликује. Ну ипак уза све мане остаје књига згодан прилог књижевне повјести, јер нам је у њему знао подати слику развоја двадесет и пет годишње лијепе књиге и који су узроци дјеловали при тому.

Ова је књига издана накладом родољубне „Хрватске књи-
жарнице у Задру.“ А.

БИЉЕШКЕ — BILJEŠKE

Књижевност и Умјетност. - Književ. i Umjet.

Двадесет и пета обљетница смрти Пјесника Меда Пуцића 30. јуна 1907.

Дне 30. јуна 1882. преселисе у вјечност пјесник **Медо Пуцић**, властелин дубровачки.

Он се родио 21. марта 1821. у Дубровнику, тринаест година послје пада републике. Основну школу учио је у Дубровнику, гимназију (лицеј) у Млечима, универзитат у Падови и Бечу, гдје је учио право. Чезнуо је за слободом, коју су дубровачка властела била изгубила 1808. године. Савременици посљедњег раздобља дубровачке републике, старија властела, као његов отац Марко и мати Маде Бонда, стричеви и други, који су били кнезови и властела „владуштага“ града, могли су лако наврнути у његову пјесничку душу своје болне осјећаје за падом републике. Његово чезнуће за слободом и болни осјећаји, који се испољавају у стиху:

„Свакоме се хоће наћ лијека,
„Властелину никад ни до вијека!

гонили су га да ту слободу тражи у тубини. Стога је често путовао. Ова су путовања дјеловала на његов рад и пружила му прилику да се упозна са људима као Јаном Коларом у Млечима, који га је одушевио за Словенство. Он се на својим путовањима такође упознао 1853. са Иваном де Рупертисом, учењаком и књижевником из словенске насеобине Кампобасо у Италији. У Падови стече много симпатија између талијанске омладине и познанство с ви-

соким личностима, као што су били Бурбонац Карло Људевит, војвода од Луке, и војвода од Парме, те је тако неколико времена живио на њиховим дворovima и имао дворску част. Шест година живио је на српском двору у Биограду као наставник кнеза, познијег краља, Милана. Путовао је до посљедњих година свог живота и дајбуди љети био је на страни. Био је осјећајем најизразитији Србин у Дубровнику а оне године кад је умро био је предсједником Дубровачке народне штионице.

Медо Пуцић је једна од најзначајнијих личности XIX. вијека у Дубровнику и душевни вођа српске омладине у Дубровнику. С њим су друговали и радили Перо Будмани, пок. проф. Зоре, пок. Ка- али и други људи у Дубровнику, који су имали једнаке племените осјећаје. Укопан је „под Ђемпресима“ у Михајлу у Лападу крај Дубровника.

Књижевни рад Пуцићев имао је сврху, како је казао покојни Антун Фабрис у коледару „Дубровнику“, да украси српску књижевност и науку и да користи народу. У „Поми“ завјештао је Дубровнику и српском надоду свој тестаменат. Као пјесника правом га зову *пјесником слободе свог народа*. Да је таки био, доказује много пјесама, као пјесма „Хелвецција“; он слави слободу у „Италији“, тугује над пропасти дубровачке слободе у „Цвијети“, а и „Карађурћевка“ је пјесма слободи. Уз то југославенска идеја избија у неким његовим пјесмама, као што у „Словинац“, а српство је основа, српство је, по њему, позвано да изведе ту идеју.

И у неким од његових 24 сонета пламти његова љубав прама свому народу. Та љубав избија и у његовом научном раду. У „Српским Споменицима“ настоји да расвијетли једно доба дубровачке повјести (од свршетка XIV до почетка XV. в.), ма и да није био стручњак. Стога је и написао прву кратку повјест Дубровника на српском језику, издао „Славјанску Антологију“ да прослави дубровачке пјеснике XV. и XVI. в., радио је с Матијом Баном и с другим у „Дубровнику“, изнио у пријеводу говоре Мицкијевића о народним пјесмама, створио је с проф. Зором и с другим „Словинац“; уресио га својим радовима и више других радова издао. А кад у пјесми „Словинац“ купи у Словинчево коло Србе, Хрвате, Крањце и Бугаре, виче нам:

„Сложите се, грлите се, браћо,
И јуначко заметните коло.

Народ харан своје пјеснику, Меду Пуцићу, данас 30. јуна 1907, након 25 година смрти, полаже му на гробну плочу вијенац славе, харности и помена!

Наука. - Nauka.

Filosofija.

> — *Mudre izreke.* Slatka je suza na oku, što na nebo gleda. Niccolini.

Domaće su kreposti sakrito korijenje, iz koga izbija radost i korist životu kao cvijet i plod. Tommaseo.

> Poštena je žena zemaljski raj, audio utjehe u svijem ljudskim nevohljama. Persichetti.

— *Umjetno pravljenje alem kamena.*

Po telegramu iz Berlina bio bi Miete, profesor u politehnici u Šarlotenburgu izumio način pravljenja alem kamena normalne veličine. Kako je već poznato, nekolicini hemicara, a između njih Moissamu, pošlo je već prije za

rukou da prave umjetne diamante, ali posve male veličine.

— *Nov način trajna balsamovanja mrtvaca.* Profesor universitatski Giacinto Vetere u Napulju držao je u četvrtak 6. juna u filološkom društvu *Circolo filologico* predavanje o imbalsamaciji mrtvaca. Slušali su ga mnogi profesori, između kojih Antonelli, Paladini, De Amicis, della Valle, Masci, Giantureo, umjetnici, književnici, gospođe, u jednu riječ cio intelektualni Napulj. Za predavanja bili su izloženi i njegovi preparati, toliko pojedini komadi, koli cijela mrtva tjelesa. Ti preparati imadu mramornu bjelocu i čine se kao da su izašli iz vajarske radionice a ne da su samo imbalsamovani. Između preparata je bilo i jedno prekrasno žensko dijete, koje je umrlo od difterije, jedna prekrasna ručica djevojačka, rukâ, nogâ i ost. Njegovi preparati sačuvali su gipkost zglobova i mekotu organa. Kosa i nokti zadržali su svoju prirodnu boju a preparati postaju sve to bjelji vremenom. Tu je bilo komada imbalsamovanih nazad četiri godine. Profesor Vetere ima i svoj vrlo zanimiv muzej tih preparata, koje nije onda sve izložio. Taj su mu muzej posjetili profesor kriminalne antropologije De Blasio, profesor Antonelli u napuljskoj universitatu, književnica Matilde Serao i drugi učenjaci, književnici i umjetnici i divili su mu se preparatima; između ovih odvaja prekrasna ženska glava, crnim kosama koje su opletene na pompejansku; na licu joj se vedru i mirnu ističu divne crte grčke umjetnosti. Imbalsamacija se čini samim upojem bez paranja droba; mrtvo tijelo upije antiseptičke sastavine, mineralizuje se i obezbjedeno je za sved protiv raspada. On može urediti i popraviti crte i forme, koje je bolest po-

kvarila. Njegov pomoćnik Dr. Aprile preparovao je nazad četiri godine mrtvo tijelo koje je od godinu dana izloženo u *Belle-Vue Hospital* u Njujorku i pobuđuje divljenje posjetilaca. Nadaju se da će se ovaj znanstveni pronalazak moći primjeniti i u praksi i da će profesor Vetere otvoriti u Napulju javnu izložbu svojih preparata. U svome predavanju je prof. Vetere iznio historiju balsamovanja od najstarijeg doba i razne načine, kao i pojavu prirodne mumifikacije i načela za imbalsamaciju uopće a napose za njegov način, koji se oslanja na starije opite Dr. Suequet-a.

Сокољство. — Sokolstvo.

— *Српски Сокољски слет у Раваници*. Видовдан 16. (28.) јуна био је III. слет, на који је позвао све српске Соколе предсједништво С. С. Жупе Фрушкогорске. У јутро бипо је надметање у бацању камена, кугле, копља и диска и разно скакање; после подне биле су разне гимнастичке вјежбе и мачевање, као и вјежбе женског одијељења заставицама. Била је лијепа свечана поворка са музиком и заставама, предсједништвом жупе, изасланствима, Соколовима хрватским, Српским Соколовима ван Жупе, старјешинама друштава у Жупи, и српским сокољским друштвима Жупе. Поворка је кренула с вјежбалишта према равничкој цркви па од толе до мјеста, гдје је био заједнички ручак.

— *Српски Соко у Карловцима* приредило је у недељу 9. о. м. по нов. кал. у 5 с. по подне у Дворској Башти у Карловцима *јавну сокољску вјежбу* у сврху путовања на V. чешки све-сокољски слет у Праг а истога дана у Српској Читаоници игранку.

— *Сокољски покрет у Боки*. Српска омладина у *Рисну* ради на томе

да оснује ондје друштво *Српски Соко*. Сретно!

— *Нова срп. сок. друштва у Сријему* основана су ових дана у *Раковцу* и *Сусеку*.

— *Српски Соко у Винковцима* приредио је у недељу 2. јуна о. г. са тамошњим братским хрватским Sokolom прву заједничку вјежбу.

— *Дјевојачки Соко у Новом Саду* приредило је у недељу 13.(26.) маја о. г. после подне излет на Страžilово крај Карловца, на којему је учествовало 30 чланца у српском народном одијелу под водством предсједнице Анђелије А. Сандићеве и потпредсједнице Dr. Kornelije Rakićeve. Пред надгробнијем спомеником Brankovijem на Страžilову говорila је тајница Sokola Julka Đurčićeva istaknuvši pjesnikovu misao: duševnu zajednicu svega Srpstva, koja је idejal i srpskih Sokolova; zatim mu је položila vijenac на grob. Jelka Srpska deklamovala је неке djelove Brankova „Đačkog Rastanka“. Poslije су članice sašle на padinu Stražilova, gdje су bili stigli i upravitelji i članovi Karlovačkog Srpskog Sokola i ostala srpska omladina, те се u igri i pjesmi i razgovoru provelo до večera.

— *Душан Силни у Сарајеву* одржало 6.(19.) маја о. г. главну скупштину. Старјешина бр. Др. М. Јојкић отворио је скупштину. Тајник проф. М. Пичета извјестио је о настојању одбору да се сва српска сокољска друштва у Босни назову „Душан Силни“. Благајник Радонић извјестио је о финанц. стању друштва а учитељ бр. Матејић о друштвенијем вјежбама. Затим је била бирана нова управа у којој је остао пријашњи старјешина.

— *Обилић у Моспору* судјеловало је на 19. маја на забави у Чапљини.

Бугарско Соколство.

— *Савез бугарских гимнастичких друштава „Јунака“* приредио је о ускрсу 5. 6. и 7. маја слет овијех друштава у Рушчуку на Дунаву. На овај је слет Ческа Соколска Опћина из Прага послала нарочито изасланство, Др. Шајнера и др. Хелера. Старјешина је Савеза Јунака Кефсизов на свечаном обједу изјавио у име Јунака да су *ријешили* да своју организацију чврсто припоје соколству и да ће на V слет у Праг доћи воз са 150 до 200 јунака.

Чешко Соколство.

V. *Чешки свесоколски слет* почео је 27. јуна а завршиће 1. јула о. г. Један од најдивнијих призора био је, кад се огромна маса од 8000 вјешбача без команде, без знакова и без нарочитог вођења развија и како се појединци постављају тако да могу изваћати заједничке просте вјешбе. Наступање је ове године било савршеније и љепше но прије а трајало је 14 мин.

Пољско Соколство.

Прослава 40. обљећнице пољског Сокола-Мајере у Лавову биће кад и V. чешки слет; стога пољски Соколи не ће доћи у Праг. Из С. С.

Хрватска и Словеначка Sokolska друштва molimo da nam preko svojijeh sokolskijeh listova izvještaju о svome radu.

Нове књиге и лис. - Nove knjige i listovi.

— *Извештаји* поднесени министру народне привреде о дасадашњем раду на унапређењу домаће привреде и мерама за даљи рад у томе правцу. Издање министарства народне привреде. Београд, у државној штампарији краљевине Србије. 1907. Цена 10 динара.

— *Југославенска Библиоотека.* Она излази у почетку сваког мјесеца у књи­гама од четири до пет штампаних табака. Сваке четири књиге сачињавају коло, прва је књига сваког кола на­мјењена словеначкој, друга хрватској, трећа бугарској а четврта српској књи­жевности. У првој књизи донио се „Ви­њете“ Ивана Цанкара, па ће се послје донијети радови Е. Пешина, Борисава Станковића, Јанка Крсника, Кс. Ш. Ђалскога, Петка Тодорова и Стевана Сремца. Словеначки и бугарски писци биће у српском преводу са страницом оригиналног текста на крају књиге. Пред текстом биће информативан пред­говор о писцу.

Новац и остало ваља слати члану уређивачког одбора проф. Живојину О. Дачићу, секр. унив. у Београду. Преплата је за годину дана 5 динара, за $\frac{1}{2}$ г. 2:50, за мјесец дана 0:50 дин.

— *Песме Васе Живковића* изашле су из штампе. Издање је укусно а књи­га износи преко 18 штамп. табака. Како се већ прије навјестило, и књизи има још ових чланака: Његова Биографска слика од Ђурчина, Књижевни портрет, од Ј. Скерлића, Успомене од Тол. С. Виловског, о његовим Преводима од М. Ђурчина и Ноте уз пјесме од М. Топа­ловића. Књига стоји три д. (к), лијепо укоричена и на нароч. хартији пет д. (к). Новац се шаље поштанском упу­тницом Књиждуру С. Ђ. Цвијановићу у Биоград (Кнез-Михајлова ул. 22) или (за Аустро-Угарску) књиждари Браће Јовановића у Панчево.

— *Ivan Pivčević. Pomen nekolicine Poljičana* (Preštampano iz „Našeg Jedinstva“. 1907). U Spljetu Brzotiskom „Narodne Tiskare“ 1907.

— *Лейтойис Мајице Српске.* Св. III. за год. 1907.

— Књиге Мат. Срп.: Ромео и Јулија трагедија В. Шекспира, с енглеског пре­вео Лаз. Костић, (награђено из заруцби­не Ј. Остојића и ж. му Терезије). У Новом Саду. 1907.

— Књиге за народ, издаје Матица Српска. Уму и срцу. П. Аршинов Нови Сад. 1907.

— *Рајшник*, месечни војни лист, април св. IV. 1907. Београд. 1907.

СПОМЕНИЦИ ДУБРОВАЧКИ

објелодањује А. ВУЧЕТИЋ.

6.

Цар Бајазит пише Дубровчанима да је примио по Симку вијести од њиховијех страна и заповиједа им да и унаприједа таао раде. Писано из Дринопоља 2 марта 1500.

С двора (прогризено је, а позна се :) ... imperial (?) turcho? 1500 a di 24 april ricevuto per Simelco (царско ? турско ? 1500 дне 24 априла примљено по Симку).

Милостию вожию ја велики господар и силни царь и велики Ялире сѣлтанъ Баназитъ Хаѣ и всемъ земљамъ приморьскимъ и рѣмьскимъ и караманьскимъ и натолнскимъ и романнскимъ и веке инемъ лнозимъ земљамъ господинъ пишеть висота царьствина мѣ влезѣ шбраномѣ и властеломъ дѣвровъцѣмъ поздравленіе и херетисание да прими племенствѣ ви по темъ сѣ да ведомо да ви је како сте послали Силка и книгѣ сѣ гласови ѡдъ теѣи страна. Книгѣ вашѣ донесе и предаде на порьте царьства мѣ и које сте речи и гласѣ ѣписали все лепо по танькѣ ви разбра висота царьствина мѣ и на теле и ви захѣлалъ како въ сегда празимъ и верьнимъ слѣгамъ царьства мѣ и ре въсегда празѣ и верьно слѣжите и пакъ вамъ шпетъ послахъ по слѣзе и по Силкѣ сѣно запѣсть царьства мѣ и тако и заповеда царьство мѣ како да разбирате ѡдъ теѣи всеѣхъ страна и цю чѣете и разбере и конгоде гласъ истинъ разберете често цю можете наиврьже безъ крьсманна да посилате ѣ знание на портѣ царьства мѣ тако и да знате инако да не ѣчините. Пис. месеца марта · КГ · днѣ ѣ Дренополю въ лето рождѣста Хрѣа тисѣкю и петсѣткѣно лето.

Оп. На врху је по сриједи тура султанова.

7.

Цар Бајазит пише Дубровчанима, да је примио вијести, што су они послали на порту.

Ѓдъ великогѡ господара и великѡ амира сѣлтанъ Бајазитъ ханъ царъ поморски и натолски и романиски инемъ м(нозми) землямъ господаръ кнезъ и властеломъ дубровачцемъ поздравленне да имате; по темъ ведомо да ви е како ми сте писавъ послали гласноу техъ странахъ цю се чебѣ и разѣме и гвзори те како се е чемъ се га сзе помнѣшъ? тере цю ми сте писали и порѣчили сзе дѡбре ѣзна и разѣме царство ми тере за твои добре чините ере ѡ техъ странахъ гласи разѣмезъ посылате на порѣтѣ царства мога коне и подобно ере се н мога висѡта ѡдъ касъ такои нада, ере сте ви н ѡдъ преге ѡвѣи порѣте праве сѣгге вили такои ви н царства ми праве сѣгге има тере треке н одъ сѣи сада ваше сѣгге ѡ техъ странахъ да не лнпѣшѣ шере цю се разѣме ѣписавъ да давате на знанне мо мѣ величствѣ.

П(и)с(ано) мнѣсеца априла ѣ днѣ 8 Цариградѣ.

Оп. На врху је по сриједи султанова тура.

8.

Ахмет паша пише у име цара Бајазита, да су примљене вијести, које су послали Дубровчани и приопћује им, да се Живан потурчио, те се тим ослободио, али да га је влада турска послала у Натолију, да не може чинити више Дубровчанима зла.

Милост нѡвожиномъ и нарокомъ силнаго и прѣсветлаго нѣ господина цара и великаго амира сѣлтанъ Бајазитъ хана и всемъ землямъ приморскимъ и рѣскимъ и караманскимъ и наполискимъ и романискимъ и веке инемъ мнозимъ землямъ господинова избраннога послакниа и милоснога везира и кипаго Яхъматъ ваше пишемо кнезѣ ѡбраномѣ и властеломъ дубровчцемъ на-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

шинамь добримь приателемь и еседомь старимь любимю по-
 здравление и за здравие шпрошение да прими племеньство ви
 потемь паки съ да ведмо да ви е, како сте послали книгѣ
 съ гласови до сильнаго господина цара таконгере и до нас
 и цюгоде сте шписали все лепо по танкѣ доврѣкь разбравь сил-
 номѣ и честитомѣ господарѣ шпозидехмо и всеми мѣ ви
 ваша слажка драга тревне и по семь сега да пазите и разан-
 рате и конгоде глас чѣете и разберете колико годе можете
 наиврѣже шписавь послаанте ѣ знанне на портѣ господина цара
 тако-и-гере и до нас. да развѣрамо и за Живана цю намь
 пишете разбрахь, потѣрченнемь се шсловоди, али га смо поса-
 дили ѣ Натолн, е веке вашемь людемь ни зла ни добра да
 не шчини тако и да разберет племенство ви. И Бжгъ ви веселѣ.

Пис(ано) месеца июля · I · днѣ ѣ Цариградѣ.

9.

Из Цариграда 4 јула без године. Султан Селим пише Дубров-
 чанима о слободи трговања. (Селим I. 1512-20; Селим II. 1556-7).

Милостиюиу Бошиюиу гаа великиѣ цар и силниѣ господарь иѣ
 великиѣ амирь сѣлт(ан)ь Се(ли)ь хань всимь зимьмань (тако)
 приморскимь и караманскимь и рѣмскимь и натолискимь и ро-
 манискимь и ннимь мнозимь зимьмань (тако) господинь пишеть
 висота царствина ми ѣ всимь почтеннимь кнезоемь дѣвѣровьникь-
 (ч)кимь иѣ властеломь поздравелене да имать плименства ви;
 паке тако га ве(до)мь да и е, како ѣ сие време новьчѣкомѣ
 кадие, кои естѣ нан иѣ послаа(и) книгѣ на честитои портѣ
 царствина ми, и такога ест дал на знанне, како вѣдѣ мисто
 вѣдѣ аѣта норозь едань калѣгегь, цю е ѣ залогѣ поставиль · ѣ ·
 градь на краи моѣа нанме Стѣѣтерь вѣд зимьли ѣ Ними
 много кѣпалаь и марха доходивши и на странѣ вѣдхидивши,
 тоган ради гѣмьрѣкѣ царс(т)ва ми много имат пагѣва и дрѣво

WWW.UNILIB.RS

ПАКЪ ПО ИСТИНЕ КАРВАНЦЕМЪ МНОГО СЕ И СОЛЪ ПРОДАВАЛО ПОТЕМЪ
 ЕМИН ЦАРС(Т)ВА МИ ВОДЪ СВОЕ СТРАНЕ Ц(А)РИНЕ И ГЪМЪРСКА СЪИ-
 МАНЕ РАДИ ЧЛОПИКА ПОСТАВИЛЪ ДА ПЛЕМЕНСТВА ВИ ШТЕМЪ ЗА-
 БАВЪС ЧИНИЗ НЕЕ ЗАКОН ТИНА ПЪТЬ ДА СЕ ЧЪВАТ ГОВОРИВЪ И НЕДА-
 ВАТЬ ГОВОРИЛЪ ТОГАН РАДИ ТАКО ГА ЗАПОВИДАМЪ ЦАРСТВО МИ КАКО
 ПИШЕ РЕЧЕННИ ПЪТЬ ВОДЪ СТРАНЕ ЕМИНА ЛЮБДЪЕ ДА ЧЪВАТ И ДА
 ПАЗИТЬ И ПО ЗАКОНЪ ИМАНЪЕ ЦАРСТВА МИ ДА КЪПЕТЪ ШТЕМЪ ПЛИ-
 МИНСТВА ВИ ВИКЕ ДА НЕ ИМАТЬ ЗАБАВЪС И НЕКОН СЪЗРОКЪ И ДА
 ВЪДЕТЬ И ПЛИМЕНСТВА ВИ ПОМОКНИКИ ТИНА ПЪТЬ ДА СЕ ЧЪВАТЬ
 ИСЪКЪРАДОМЪ ИКЕ КАРВАНЦЕМ СОЛЪ ДА СЕ НЕ ПРОДАВАТЬ ЕРЪ АКО
 ПАКЕ ПОСЛИ ШТЕМ ПЪТЬС ИМАТЬ ЗАБАВЪС И НЕ ДАТЕ ПЪТ ЧЪВАТЬ
 ИМАНЪ ЦАРСТВА МИ ПАГЪБЕ ВЪДЪКИ ВОДЪ ВАМИ КЕ СЕ ЗНАИТ ТАКОГА
 НАДВИКЪ ДА ВИ Е ПИМИС ДЪНА ЛЪЛА . Д . С МЕСТ СТАМБОЛЬ.

10.

Цар Мехмед пише Дубровчанима, да су му се поклисари Херцега Влатка тужили на њих за мовце, што му Дубровчани дугују, и због Жарка. У Цариграду.

С двора : *Lettera de Gran Signor ser ducati 1000 sian dati a C ereceg che non del deposito nula resta.* (Писмо султаново за 1000 дуката буду дани Херцегу, да од поставе не остаје ништа).

Ѓодъ великога господара и великога цара алире сѣлтанъ Мехъмедъ Бега кнезъ и властеломъ дубровачьцемъ много здразіе да прими племенствѣ ви а пш(том) да знате како догоше поклисари Херцегови и више с поклисари гашеми набѣчице. И тѣжише поклисари Херцега Влатъка за Жаръка и искаше водъ васъ четири тисѣкиѣ перѣперъ водъ доходѣка за Конавѣле и водъ поклада деветъ на десте тисѣћъ дѣкати и ѡвѣнаге царствѣмъ мѣ іере мѣ несте дѣжъни нишо да атѡ заповеде царствѣмъ ми да се смирите и да мѣ даде намирѣ тисѣћю дѣкати и ѡнъ да счини вамъ хѣжете ; већіе водъ васъ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да не ице ни малю ни много и Жарька веће да не пома-
гаше ни с градъ ни с нисне ваше не припсстите, ако ћете да
несте с гнѣвѣмъ оудъ царьстза ми. И за все работе више пи-
сане нарочно самъ керьномѣ ми слѣге Хамьзавегѣ; такои да
знате; инако да не счините. Писа месеца ейра . 7 . дань с
Цариградѣ.

На Мароје Птичикъ Логофеть дѣкровачьки изьписях
више писаню писаніе из царева листа.

БИБЛИОТЕКА